

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ХАЛЫҚ АТЫНАН ПІКІР АЙТУ – ҮЛКЕН ЖАУАПТЫЛЫҚ



Қазақстан Халық Кеңесінің алғашқы сессиясы өтіп, жаңа жоғары консультативтік институт өз жұмысын бастады. Оған қатысып, сөз сөйлеген Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев алғашқы сессияның тарихи маңызына тоқтала келіп, Халық Кеңесінің елдің саяси жүйесіндегі орнына баға берді.

(Жалғасы 3-бетте)

КӨКЕЙКЕСТІ

Жасөспірімнің тұйықталуы, болашақтан қорқуы, өзін құнсыз сезінуі, ата-анамен байланыстың әлсіреуі, буллинг пен әлеуметтік ортадағы қысым кейде сырт көзге уақытша көңіл-күй өзгерісі секілді көрінуі мүмкін. Алайда баланың мінез-құлқындағы мұндай өзгерістердің артында әлдеқайда терең психологиялық күй жатуы ықтимал. Суицидтік ой бір ғана оқиғадан немесе бір ғана себептен пайда болмайды. Оның қалыптасуына психологиялық, әлеуметтік және отбасылық факторлар қатар әсер етуі мүмкін. Психотерапевт және балалар психологы Ахгүль Хусаяннан жасөспірімдерді мұндай ауыр жағдайға не итермелейтінін, ата-ана қандай белгілерге назар аударуы керектігін және балаға ең алдымен қандай қолдау қажет екенін сұрадық.

«БАЛА ӨМІРДЕН ЕМЕС, КӨТЕРЕ АЛМАЙ ЖҮРГЕН АУЫР СЕЗІМНЕН ҚАШҚЫСЫ КЕЛЕДІ»

– Суицидке алып келетін бір ғана себеп бар деу дұрыс емес. Көп жағдайда психологиялық және әлеуметтік факторлардың өзара ықпалын көреміз. Баланың өмірмен байланысының біртіндеп әлсірегенін көрсететін ескертуші белгілер болуы мүмкін. Егер сол белгілер дер кезінде байқалмай, бала қажетті көмекті ала алмаса, оның өмірге деген сенімі біртіндеп әлсіреуі ықтимал.

Менің тәжірибеimde суицидтік ойлары бар балалар мен жасөспірімдерде үмітсіздік сезімі жиі кездеседі. Бала болашағына сенбейді, өзін дәрменсіз сезінеді. Қазіргі қиындық ешқашан аяқталмайтындай, одан шығатын жол жоқтай қабылдайды. Ересек адамның өмірлік тәжірибесі қалыптасқан. Ол белгілі бір дағдарысқа тап болғанда мұндай кезеңнің өтетінін, мәселенің шешімі табылуы мүмкін екенін түсіне алады. Ал жасөспірімнің психикасы әлі қалыптасу үстінде. Сондықтан ауыр сезімді көтеру, онымен бетпе-бет келу, эмоциясын реттеу оған әлдеқайда қиын болуы мүмкін. Бірнеше мәселе қатар келген кезде бала өзін тығырықта қалғандай сезінеді. Ең қауіпті кезеңнің бірі – бала жанында өзін түсінетін, қолдайтын, оған

мән беретін ешкім жоқ деп қабылдай бастаған уақыт. Яғни, объективті түрде жанында ата-анасы, туыстары болуы мүмкін, бірақ баланың ішкі сезімі мүлдем басқа болуы ықтимал. Ол өзін жалғыз сезінеді.

Есеюге баланың ішкі ресурсы дайын болмауы мүмкін

– Жасөспірімдік кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бұл уақытта бала өзінің кім екенін, қандай адам екенін, қоғамдағы орнын, тұлғалық болмысын іздей бастайды. Эмоциялық тұрақсыздық та осы кезеңге тән. Бір қызығы, жасөспірімнің сыртқы келбеті ересек адамға ұқсап қалғанымен, ішкі жан дүниесінде ол әлі де бала болуы мүмкін. Кейде ата-ана бойы өсіп, физикалық жағынан есейген баласына бірден ересек адамның жауапкершілігін жүктей бастайды. Одан жоғары нәтиже, үлкен жауапкершілік, нақты шешім күтеді. Ал баланың ішкі ресурсы оған дайын болмауы мүмкін.

(Жалғасы 2-бетте)

СӘТІ ТҮСКЕН СҮХБАТ

Жұмабек БАСТАУБАЕВ,
«Kasipker» кәсіпкерлер альянсының төрағасы:

«КӘСІПКЕРЛЕР ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ТЕТІКТЕРІ ҚАРАСТЫРЫЛҒАН»

Қазақстанда қазір іскер адамдардың бір емес, бірнеше ұйымы бар. Нарықтық жағдайда бұл қалыпты жағдай саналғанымен, кәсіпкерлер көп жағдайда өз құқын қорғауда кімнен, қандай көмек сұрау керектігін біле бермейді. Сол себепті біз «Kasipker» кәсіпкерлер альянсының төрағасын әңгімеге тартқан едік.

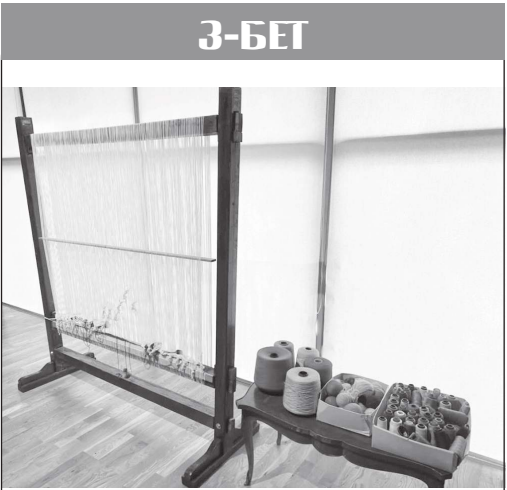
– Жұмабек Әндешұлы, Кәсіпкерлер альянсының басқа ұйымдардан ерекшелігі неде?

– Кәсіпкерлер альянсының өзгелерден ерекшелігі біз тек кәсіпкерлердің мәселесін көтеріп қана қоймай, кәсіпкерлерді бір ортаға біріктіріп, олардың нақты мәселелерін шешуге және жаңа мүмкіндіктер табуға көмектесетін іскерлік қауымдастық болуға ұмтыламыз. Егер оны тарқатып айтар болсақ, бірінші мақсатымыз – кәсіпкерлерді біріктіру. Біз жеке кәсіпкерлерді ғана емес, компанияларды, кәсіпкерлік қауымдастықтарды және әртүрлі сала өкілдерін бір ортаға біріктіреміз. Біздің мақсатымыз кәсіпкерлер арасында өзара сенім, достық және тұрақты іскерлік байланыс қалыптастыру. Екіншіден – «кәсіпкер кәсіпкерге көмектеседі» қағидаты. Кәсіпкерлер бір-біріне тәжірибесімен, білімімен, байланыстарымен және мүмкіндіктерімен қолдау көрсетеді. Үшіншіден – инвесторлар мен серіктестерді табуға көмектесу. Жобасы бар кәсіпкерлерге инвестор, іскерлік серіктес немесе қажетті нарықты табуға ықпал етеміз. Қазақстандық және шетелдік кәсіпкерлер арасында тікелей байланыс орнатуға мүмкіндік береміз. Төртіншіден – қаржыландыру мүмкіндіктеріне жол ашу. Кәсіпкерлерге банктік кредиттер, мемлекеттік бағдарламалар, субсидиялар және

басқа да қолдау тетіктерін пайдалану бойынша ақпараттық және консультациялық көмек көрсетуге тырысамыз. Бесіншіден – нақты бизнес жобаларды қолдау. Біздің мақсатымыз – тек сөйлесу немесе пікір алмасу емес. Кәсіпкерлердің жобаларын дамытуға, инвестиция тартуға, серіктестер табуға және нақты іскерлік нәтижеге жетуге ықпал ету. Алтыншыдан – халықаралық байланыстарды дамыту. Біз Қазақстан кәсіпкерлерінің Қытай, Түркия және басқа мемлекеттердің кәсіпкерлерімен тікелей байланыс орнатуына жағдай жасауға ерекше мән береміз. Жетіншіден – кәсіпкерлердің тұрақты кездесулері.

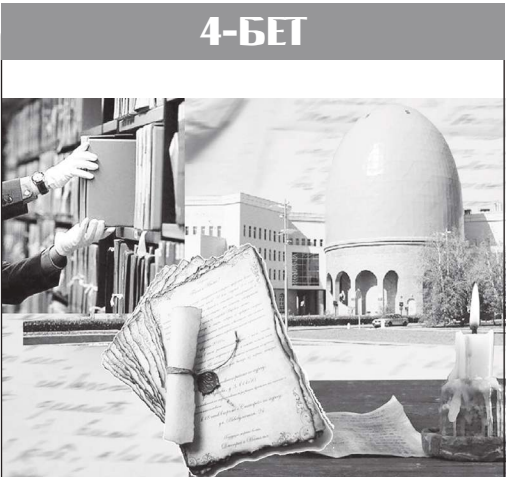
Біздің Альянстың маңызды ерекшелігі – кәсіпкерлердің тұрақты түрде бірге болуы. Әр сейсенбі күні Кәсіпкерлердің билыард клубында бас қосып, бейресми жағдайда танысып, пікір алмасып, жаңа іскерлік байланыстар орнатамыз. Ал әр жұма күні кәсіпкерлер арасында дөңгелек үстел өткізіп, бизнестің өзекті мәселелерін талқылаймыз, тәжірибе алмасамыз және нақты ұсыныстарды бірге қарастырамыз. Сонымен қатар, кәсіпкерлердің бір-бірін жақынырақ тануы және достық қарым-қатынасын нығайтуы үшін мәдени-бұқаралық және спорттық іс-шаралар ұйымдастырамыз.

(Жалғасы 5-бетте)



3-БЕТ

Гобелен –
өте күрделі өнер



4-БЕТ

Тарихи-мәдени
ескерткіштер
елеусіз қалмайды



8-БЕТ

Оянбаған
әке



БӘСЕКЕЛЕСТІККЕ ҚАТЫСТЫ «ОЙЫН ЕРЕЖЕСІ» ӨЗГЕРМЕК

Нарықтағы бәсекенің болуы – экономиканың ішкі тұрақтылығы ғана емес, қарапайым тұтынушының күн-делікті өміріне тікелей әсер ететін фактор. Бір нарықта бірнеше ойыншының болуы бағаның қалыптасуына, тауар мен қызмет сапасына, кәсіпкердің нарыққа кіру мүмкіндігіне ықпал етеді. Ал бәсекелестік әлсіреген жерде нарықтық биліктің шамадан тыс шоғырлану қаупі артады. Қазақстанда осы бағыттағы мемлекеттік саясатты қайта қарауға бағытталған кезекті қадам жасалмақ. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігі (ары қарай БҚДА) монополияға қарсы заңнаманы күшейтетін кешенді өзгерістер әзірлеп жатыр.

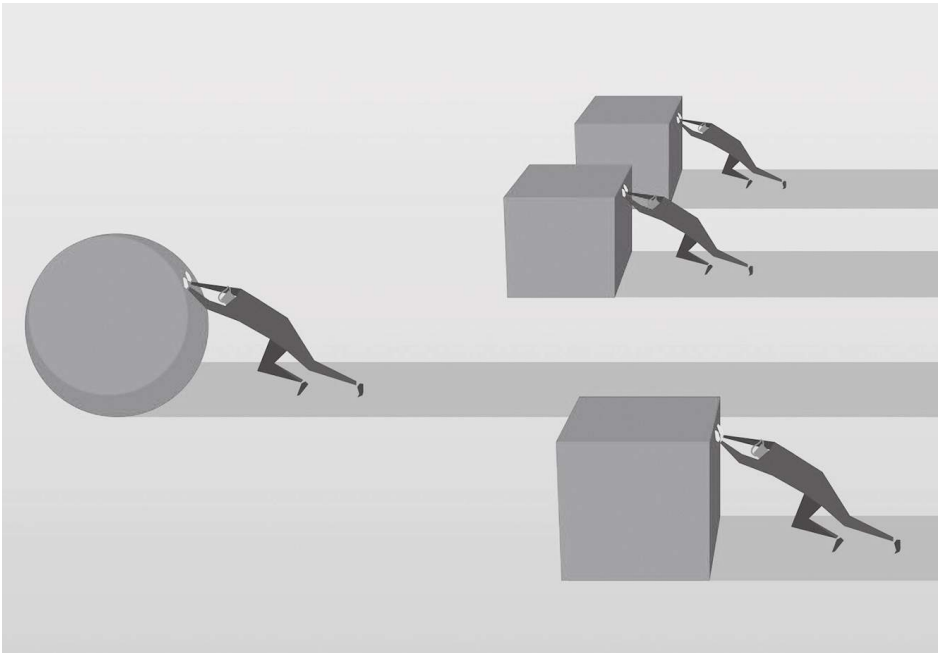
Агенттіктегілердің айтуынша, қазіргі жүйенің белгілі бір тұстарын қайта қарауға ЭЫДҰ-ның Қазақстан-ның бәсекелестік заңнамасы мен саясатына жасаған екінші сараптамалық шолуы негіз болды. Халықаралық сарапшылар 67 ұсыным берген, оның 23-ін агенттік негізгі ұсынымдар ретінде қолдаған. БҚДА келтірген бағалауға қарағанда, соңғы жылдары Қазақстанда превентивтік тетіктер – хабарламалар, алдын ала ескертулер, комплаенс – белсенді қолданылған. Мұндағы мақсат – кәсіпкерлік субъектісін бірден жазалаудан бұрын заң бұзушылықты тоқтатуға мүмкіндік беру. Алайда құзырлы орын өкілдерінің айтуынша, мұндай тәсілдің кері жағы да байқалған. Компания бірінші рет бұзушылық жасағанда қатаң санкцияға ұшырамайтынын білген жағдайда, жазаның тежеуші әсері әлсіреуі мүмкін. ЭЫДҰ сараптамасы осы «тежеуші фактордың» әлсірегенін көрсеткен. Демек, жаңа тәсілдің философиясы – кәсіпкерді жазалау үшін емес, нарықтағы заң бұзушылықты экономикалық тұрғыдан тиімсіз ету үшін жауапкершілікті қайта құру.

Ұсынылып отырған өзгерістердің ең назар аударарлығы – айыппұлдың жаңа тәсілі. БҚДА Әкімшілік құқық

бұзушылық туралы кодекске бұзушының жылдық кірісінің 0,5 пайызы мөлшерінде айналымға байланысты айыппұл енгізуге бағытталған түзетулер әзірлепті.

Белгілі бір компания үшін белгіленген салыстырмалы түрде шағын айыппұл елеулі шығын болмауы мүмкін. Ал санкция компанияның айналымымен байланысты болса, оның экономикалық салмағы әлдеқайда нақты сезіледі. Бұл жерде маңызды мәселе – санкцияның мөлшері ғана емес, оның болжамдылығы мен әділ қолданылуы. Сондықтан БҚДА тергеп-тексеру тәртібін де нақтылауды ұсынып отыр. Қолданыстағы тәсілде күрделі нарықтарды зерттеу мен дәлелдемелерді жинауға уақыт мәселесі туындайтыны айтылып отыр. Заң жобасында монополияға қарсы тергеп-тексерудің негізгі мерзімін үш айдан тоғыз айға дейін ұзарту және оны тағы үш айға ұзарту мүмкіндігі көзделген. БҚДА мұны дәлелдемелік базаны толық жинау және экономикалық талдау жүргізу қажеттілігімен түсіндіреді.

Бірақ мұнда екі талаптың тепе-теңдігі маңызды. Бір жағынан, күрделі экономикалық істерді үстірт қарауға болмайды. Екінші жағынан, бизнестің белгісіздік жағдайында ұзақ қалуы



да экономикалық тұрғыдан қолайсыз. Сондықтан ұзартылған мерзім тек бақылаушы органның мүмкіндігін арттыру емес, процедураның ашықтығы мен негізділігін күшейтумен қатар жүруі тиіс.

Бәсекелестікке ең қауіпті әрекеттердің бірі – картельдік келісімдер. Яғни нарықтағы бәсекелестердің бағаны, нарықтағы үлесті немесе басқа да коммерциялық жағдайларды өзара келісуі тұтынушы үшін де, адал бизнес үшін де проблема туғызуы мүмкін. БҚДА ұсынып отырған модель бойынша картельді ерікті түрде ашып, бұзушылықты мойындаған бірінші қатысушы толық иммунитет ала алады. Сонымен бірге өтініш берілгенге дейін Агенттікте картель туралы ақпарат болмауы және келтірілген залалды алдын ала толық өтеу жөніндегі талаптарды алып тастау ұсынылған. Бұл тәсілдің мәні жасырын келісімді бірінші болып ашқан қатысушыға ынталандыру беру

арқылы картельді әшкерелеуді жеңілдету.

Тағы бір маңызды өзгеріс – хабарламаларды қолдану аясын қысқарту. БҚДА бұзушылықтардың белгілі бір түрлеріне қатысты хабарлама қолданылатын жағдайлардың тізімін қысқартуды ұсынып отыр. Мәселен, қайталама бұзушылық үшін негіз болатын мерзімді бір жылдан екі жылға дейін ұзарту, ал жоғары шоғырланған нарықтарда хабарламаларды қолдануды алып тастау көзделуде.

Ұсынылып отырған заңнамалық өзгерістер бір ғана бағытпен шектелмейді. Үкіметтік редакциядағы «алтыншы монополияға қарсы пакет» монополияға қарсы тергеп-тексерулер, комплаенс және монополияға қарсы аудит, экономикалық шоғырлануды реттеу, тауар нарықтарын талдау, мемлекет иелігінен алу, ұжымдық талап-арыздар шараларын қамтиды. Яғни, мәселе тек «кімді және қанша айыппұлмен жаза-

лау» туралы емес, нарықтың өзін алдын ала талдау, бәсекенің бұзылуына жол бермеу, ірі мәмілелерді бақылау, мемлекеттік қатысуды қайта қарау және зардап шеккен тұтынушылардың өтемақы алу мүмкіндігін кеңейту.

Заң жобасындағы ұжымдық талап-арыздар институты осы тұрғыдан ерекше назар аударуға лайық. БҚДА мәліметінше, бәсекелестікті қорғау саласында ұжымдық талап-арыз беру мүмкіндігін енгізу ұсынылып отыр. Мұндай талап-арызға агенттіктің шешімі немесе монополияға қарсы іс бойынша заңды күшіне енген сот актісі негіз болуы мүмкін. Бұл жерде монополияға қарсы саясаттың мемлекет тек заң бұзған субъектіні анықтап қана қоймай, одан зардап шеккен адамдардың мүддесін қорғауға жағдай жасайтын маңызды бағыт көрінеді. Егер бәсекелестікке қарсы әрекет тұтынушыларға нақты экономикалық зиян келтірсе, сол зиянның өтелуі де жүйенің маңызды бөлігіне айналмақ.

Қазіргі экономикада монополия ұғымын дәстүрлі өндіріс немесе сауда компанияларымен ғана байланыстыру жеткіліксіз. Ірі цифрлық платформалар пайдаланушылардың, сатушылардың және ақпарат ағындарының елеулі бөлігін шоғырландыруы мүмкін. Сондықтан БҚДА жаңа цифрлық нарықтарды реттеудің арнайы тәсілдерін де пысықтап жатыр. Ұсыныстардың қатарында сауда желілері мен цифрлық платформалардың үстем жағдайын анықтаудың арнайы критерийлері, монополиялық нарықтардағы динамикалық баға белгілеуді реттеу және монополия шегін 35 пайызға дейін төмендету бар. Цифрлық платформаларға қатысты пайдаланушылар саны, сатушылар саны және кіріс көлемі сияқты көрсеткіштердің жиынтығын ескеру ұсынылады.

Заң жобасы Құрылтай қарауына беріліп, жаңа жұмыс тобы құрылды. Алдағы кезеңнің басты мәселесі – заңнаманы қатайту ғана емес, нарықтағы ойын ережесін шын мәнінде бәріне ортақ ету. Өйткені бәсеке бар жерде таңдау бар. Ал таңдау бар жерде тұтынушының да, адал кәсіпкердің де мүмкіндігі кеңейеді.

Айша ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Заң газеті»



КӨКЕЙКЕСТІ

«БАЛА ӨМІРДЕН ЕМЕС, КӨТЕРЕ АЛМАЙ ЖҮРГЕН АУЫР СЕЗІМНЕН ҚАШҚЫСЫ КЕЛЕДІ»

(Соңы. Басы 1-бетте)

Сондықтан балалықтан ересектікке өту кезеңінде ішкі қайшылықтар пайда болады. Бір жағынан, жасөспірім өзін дербес адам ретінде көрсеткісі келеді. Екінші жағынан, әлі де ата-анасының жылуына, қолдауына, қорғанышына мұқтаж. Осындай сәтте «сен енді үлкенсің», «өзің шеш», «осыны да білмейсің бе?» деген қысым көбейсе, баланың ішкі жағдайын одан әрі ауырлатып жіберуі мүмкін.

Болашақтан қорқу

Соңғы уақытта бірнеше жасөспіріммен жұмыс істеу барысында суицидтік ойларға қатар жүретін факторлардың бірі ретінде болашақ алдындағы қорқынышты байқадым. Бала қазіргі сәтсіздігін уақытша жағдай емес, бүкіл болашағының көрінісі ретінде қабылдауы мүмкін. Мысалы, «мен қазір осы қиындықтан шыға алмай жүрмін, демек болашақта да ештеңе өзгермейді» деген ой пайда болады. Оған өзін құнсыз сезіну қосылады.

Мәселе кейде баланың өзіне қойылатын талаптың тым жоғары болуынан да туындайды. Ата-ана тарапынан немесе баланың өзінен күтетін нәтижесі өте жоғары болуы мүмкін. Үнемі жетістікке жету, жақсы оқу, емтиханнан жоғары балл алу, өзгелерден озу туралы талап айтылған кезде бала өзінің құндылығын тұлға ретінде емес, тек нәтижесімен өлшеуге үйреніп қалуы ықтимал. Сонда бір емтиханнан өте алмау, белгілі бір нәтижеге қол жеткізбеу немесе оқуындағы сәтсіздік бала үшін жай ғана сәтсіздік болмай қалады. Ол оны өзінің «жеткіліксіз» екенінің дәлелі ретінде қабылдауы мүмкін. «Менің қолымнан ештеңе келмейді», «ата-анамның үмітін ақтамадым», «болашағым жок» деген ойлар осыдан туындайды. Ал ата-ананың «сенен ештеңе шықпайды», «қолыңнан түк келмейді» деген сөздері жағдайды тіпті ауырлатуы мүмкін. Кейде ата-ананың баладан үмітін үзуі баланың өзінен үмітін үзуіне алып келеді.

Үнемі үздік болу шарт емес

Бала өзінің құндылығы тек бағасына, дипломына, емтиханына немесе жетістігіне тәуелді емес екенін білуі керек. Егер бала «мені жақсы көру үшін міндетті түрде үздік болуым керек» деген түсінікпен өссе, кез келген сәтсіздікті өте ауыр қабылдайды. Баланың санасында «мен жеңілсем де, қателессем де, ата-анамның баласы болып қала беремін, мені қабылдайды» деген ішкі сенім болуы маңызды. Өйткені өмірде сәтсіздік міндетті түрде болады. Оны мүлдем болдырмау мүмкін емес. Маңыздысы – баланың сәтсіздіктен кейін қайта тұра алу қабілетін қалыптастыру.

Буллинг

Отбасылық жанжалдар мен құрдастар тарапынан болатын буллинг – балалар арасында жиі кездесетін күрделі мәселелердің бірі. Әсіресе, буллинг ұзақ уақытқа созылса, бала өзін қорғаныссыз сезінеді. Оның күн сайын баратын мектебі қауіпсіз орта болмай қалады. Күн сайын қорқынышпен жүрудің өзі үлкен психологиялық салмақ. Сондай-ақ бұрын психологиялық жарақат алған,



зорлық-зомбылықты бастан өткерген, жақын адамынан айырылған немесе басқа ауыр оқиғаға тап болған балаларға ерекше назар қажет. Бірақ бір маңызды нәрсені түсінуіміз керек: бір оқиға барлық балаға бірдей әсер етпейді. Екі жасөспірім бірдей жағдайға тап болуы мүмкін, бірақ оны қабылдау деңгейі екі түрлі болады.

Кейде оған көптеген адамның көмегі қажет емес. Бір немесе екі адамның шынайы қолдауының өзі үлкен тірек болуы мүмкін. «Мен сені естіп тұрмын», «сенің сезімің мен үшін маңызды», «қандай жағдай болса да маған келе аласың» деген сенімді байланыс баланың психологиялық

тұрақтылығына тікелей әсер етеді. Көп жағдайда балаға ақыл айтудан бұрын оны тындау қажет. Ересек адам дереу мәселені шешкісі келеді. «Оған бола жылама», «ештене етпейді», «біз де осындайдан өткенбіз» дейді. Бірақ бала сол сәтте шешім емес, өзінің сезімі мойындалғанын қажет етуі мүмкін.

Психологиялық төзімділікке баулу маңызды

Жасөспірімдер еліктеуге бейім келеді. Әсіресе, өзі эмоционалдық жағынан әлсіз кезеңде жүрген, жалғыздықты сезінетін бала көрген немесе естіген нәрсесін өз жағдайымен байланыстырып қабылдауы мүмкін.

Кейбір балаларда бастапқыда нақты суицидтік мақсат болмауы да мүмкін. Ол ата-анасының назарын аударғысы келуі, өзінің жағдайын түсіндіруге тырысуы немесе жеткіліксіз болған эмоционалдық жылулықты іздеуі мүмкін. Сондықтан әлеуметтік желідегі осындай контентті қалай таратып, қалай талқылайтынымыздың өзі маңызды. Суицидті романтизациялау, оны мәселеден шығудың бір жолы сияқты көрсету немесе оқиғаны шамадан тыс егжей-тегжейлі тарату психологиялық тұрғыдан осал балаларға әсер етуі ықтимал.

Кей балаларда психологиялық төзімділік жеткілікті қалыптаспай жатады. Бірақ оны дамытуға болады. Баланы кішкентайынан жасына сәйкес жауапкершілікке үйрету қажет. Ол белгілі бір жұмысты өзі атқарсын, қиындықпен бетпе-бет келіп көрсін, бір істің нәтижесі бірден бола бермейтінін сезінсін. Спортпен айналысу да пайдалы. Өйткені спорт тек физикалық күш емес, тәртіпті, шыдамдылықты, жеңілісті қабылдауды, қайта әрекет етуді үйретеді. Бірақ төзімділік деген «жылама», «шыда», «әлсіз болма» деген сөз емес. Нағыз психологиялық төзімділік – адам өзінің сезімін танып, оны өткізіп, қиындыққа қарамастан ары қарай әрекет ете алу қабілеті.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»



БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ХАЛЫҚ АТЫНАН ПІКІР АЙТУ – ҮЛКЕН ЖАУАПТЫЛЫҚ

(**Соңы. Басы 1-бетте**)

Президенттің айтуынша, Қазақстан Халық Кеңесі мемлекетіміздің саяси жүйесінде айрықша орын алатын, конституциялық мәртебесі бар бірегей институт болатыны анық. Бұл – жаңа органның мәртебесін ғана сипаттайтын сөз емес, оның алдында тұрған міндеттің ауқымын да аңғартады. Халық Кеңесін құру идеясы бір күнде пайда болған жоқ. Президент елдегі түйткілдерді ашық талқылап, азаматтардың ұсыныстары мен пікірлерін сараптап, нақты шешімдер ұсынатын институт құруды көптен жоспарлаған. Кеңестің атауын да Конституциялық реформа жөніндегі комиссия өзі ұсынды.

Мемлекет басшысы Халық Кеңесін құрудағы басты мақсат халықты ортақ мүддеге жұмылдырып, қоғамдық диалогты одан әрі дамыту екенін айтты. Яғни, Кеңестің міндеті қоғамдағы пікір алуандығын жою емес, керісінше, әртүрлі көзқарастарды елдік мүдде төңірегінде тоғыстыру. Бұл тұрғыда Президенттің «Түрлі көзқарас – біртұтас ұлт» деген тұжырымы жаңа институттың философиясын айқындайды. Кеңес құрамына қоғамның әртүрлі топтарының өкілдері енуі де осы мақсатпен сабақтас. Бұрын әртүрлі алаңдарда айтылып келген ұсыныстар енді бір конституциялық мәртебесі бар құрылым аясында жинақталмақ.

Халық Кеңесі туралы сөз болғанда, қоғамда

«Құрылтайдан айырмашылығы қандай?» деген сұрақ туындағаны рас. Президент бұл мәселеге алғашқы сессияда нақты жауап берді. «Халық Кеңесі – Құрылтайға балама мекеме емес», – деді Қасым-Жомарт Тоқаев. Демек, екі институттың функциясы бір-бірін қайталамауы керек. Мемлекет басшысы олардың бір-бірін толықтырып, үйлесімді жұмыс істеуі қажет екенін атап өтті. Әсіресе, заң жобаларын әзірлеу кезінде жұртшылықтың пікірін ескеру үшін Құрылтай мен Халық Кеңесінің өзара байланысын күшейтуге мән береді. Бұл жерде Халық Кеңесінің ерекше рөлі көрінеді. Ол заң шығаратын орган емес, бірақ қоғамдық ұсыныстарды жинақтап, сараптап, тиісті шешімдерге ықпал ететін кеңістік ретінде қалыптасуы тиіс. Яғни, халықтың пікірі тек айтылып қана қоймай, сараптамадан өтіп, ұсынысқа, ал ұсыныс нақты шешімге айналатын тетік қалыптасуы керек.

Жаңа саяси жүйедегі маңызды сұрақтың бірі – өңірлердің мүддесін республикалық деңгейге кім және қалай жеткізеді? Президент бұл мәселеге де арнайы тоқталды. Кеңес құрамының үштен бірі өңірлерден келген өкілдерден тұрады. Олардың арасында мәслихат депутаттары мен қоғамдық кеңес мүшелері бар. Осы ретте «Аймақтардың үні бұдан былай Құрылтай мен Халық Кеңесі арқылы мемлекеттік органдарға жететін болады», – деп шегеледі Мемлекет басшысы. Бұл – Халық Кеңесінің практикалық маңызын айқындайтын

бағыттардың бірі. Өйткені ел көлеміндегі шешімдердің сапасы көп жағдайда оның жергілікті жердегі нақты жағдайды қаншалықты ескеретініне байланысты. Ауылдағы ауызсу, жол, мектеп, медициналық қызмет, жұмыспен қамту, тұрғын үй, экология секілді мәселелер орталық деңгейде әрдайым бірдей көріне бермейді. Сондықтан өңірлерден келген өкілдердің міндеті тек өз аумағының мәселесін айту емес. Жергілікті мәселелерді жалпыұлттық саясатпен байланыстырып, оның шешімін ұсыну маңызды.

Президент Халық Кеңесінің міндеттері қатарында қоғамдық бақылауға да ерекше тоқталды. Қазір қоғамдық бақылауды жүргізудің бірыңғай әрі нақты тәртібі мен біртұтас жүйесі қалыптаспағанын атап өткен Мемлекет басшысы Кеңеске осы саланы жүйелеуге атсалысуды тапсырды. Бұл жұмысқа тәуелсіз сарапшылар мен кәсіби мамандарды көбірек тарту қажеттігін айтты. Қоғамдық бақылау тек сын айту немесе кемшілікті көрсету деңгейінде қалмауы керек. Оның нәтижесі – мәселені анықтау, себептерін саралау және шешімін ұсыну. Осы тұрғыдан алғанда Халық Кеңесінің алдында қоғамның талабын есту және сол талапты кәсіби ұсынысқа айналдыру міндеттері қатар тұр.

Халық Кеңесі жаңа институт болғанымен, оның жұмысы бұрынғы қоғамдық диалог алаңдарының тәжірибесінен тыс қалып отырған жоқ. Президент Қазақстан халқы Ассамблеясы, Ұлт-

тық қоғамдық сенім кеңесі және Ұлттық құрылтай өздеріне жүктелген тарихи міндеттерді орындайтынын атап өтті. Сонымен бірге олардың жинақтаған тәжірибесі жаңа институттың жұмысына пайдаланылатынын айтты. Әсіресе, Қазақстан халқы Ассамблеясының тәжірибесіне тоқталған Мемлекет басшысы оның қалыптасқан институционалдық инфрақұрылымы қажет деді. Осылайша жаңа институт бұрынғы тәжірибені жоққа шығармай, оны жаңа саяси жағдайға бейімдеуге тиіс.

Халық Кеңесінің құрамына кірген 126 азаматтың әрқайсысына енді үлкен жауапкершілік жүктеледі. Бұл жерде Кеңес мүшесінің мәртебесінен гөрі, оның қоғам алдындағы жұмысы маңызды болмақ. Өйткені халықтың атынан пікір айту – үлкен сенім. Ал сол сенімді ақтау үшін қоғамның шынайы көңіл-күйін білу, түрлі көзқарасты тыңдау, мәселенің түпкі себебін түсіну және негізделген ұсыныс әзірлеу қажет. Президенттің өзі де Кеңес мүшелерінің алдында тұрған міндетті осылайша нақтылады. Сондықтан Халық Кеңесінің алғашқы кезеңі оның қанша жиын өткізгенімен емес, қанша нақты ұсыныс әзірлеп, оның қаншасы мемлекеттік шешімдерге ықпал еткенімен бағалануы мүмкін.

Кез келген консультативтік органның тиімділігі оның атағына немесе мәртебесіне ғана байланысты емес. Оның ықпалы қоғамның нақты мәселелерін қаншалықты дәл танып, шешім қабылдау үдерісіне қаншалықты сапалы ұсыныс енгізе алатынынан көрінеді. Бұл ретте Президенттің алғашқы сессиядағы Конституцияны түсіндіру мен қоғамдық жұмыста формализм мен науқаншылықтан алшақ болу қажеттігі туралы ескертуі де маңызды. Қағазбастылықтан арылмай, шынайы нәтиже болмайды. Бұл талап Халық Кеңесінің өзіне де тікелей қатысты.

Айша ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Заң газеті»



КӨРМЕ

ГОБЕЛЕН – ӨТЕ КҮРДЕЛІ ӨНЕР

Алматыдағы Әбілхан Қастеев атындағы Ұлттық өнер мұражайында қазақ гобелен өнері мектебінің негізін қалаушы, суретші Бәтима Зәуірбекованың туғанына 80 жыл толуына арналған «Мұра жіптері» көрмесінің ашылуы өтті.



шаңырақтың астында орналасқан. Оның айналасында қазақ аруларының портреттері тұр.

Одан бөлек суретші туралы деректі фильм көрсетіліп, мұрағаттық фотосуреттері ілінген. Бұдан бөлек, оқу-жаттығу тоқыма станогы қойылды.

Бәтима Зәуірбекова туындысына шетелдіктер де қызықты. Суретшінің туындылары тек елімізде емес, Франция, Түркия, Италия елдерінде көрмеге қойылған. Көрме аясында Бәтима Зәуірбекованың шығармашылығы жайында үш басылым жарық көрді. Бір кітапты француз зерттеушісі әрі журналист Яффа Ассулин жазған. Ол көрменің ашылуына Еуропадан келді.

– Мен үшін сұлулық жай ғана әсемдік немесе сәндік элемент емес. Ол тарихты сақтайды, белгілі бір мағынаны үндейді, тіпті өркениет тарихын баяндайды.



Келушілер назарына суретшінің мұзей қорындағы және отбасылық мұрағатындағы 80-нен астам туындысы ұсынылды. Бәтима Есмұратқызы Зәуірбекова – «Отан» орденінің иегері, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген мәдениет қайраткері, Шоқан Уәлиханов атындағы Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты және Қазақстан Республикасы Суретшілер одағының мүшесі. Ол дәстүр мен заманауи көркем тілді ұштастыра отырып, қазақ өнерінде гобеленнің пайда болуына ықпал етті. Гобелен – арнайы станокта түрлі-түсті жіптерді тоқу арқылы жасалатын кілем-картина.

Қазақстанда гобелен XX ғасырдың екінші жартысында дами бастады. Суретшілер кілем тоқу мен киіз басу мәдениетін жаңа қырынан танытып, ұлттық ою-өрнекті заманауи бейнелеу тәсілдерімен ұштастырды. Осылайша қазақстандық гобелен мектебі қалыптасты. Бәтима Зәуірбекова сол мектептің дамып, жалғасын табуына ықпал еткендердің бірі болды. Гобелен көркемдік техника ретінде Еуропадан келгеніне қарамастан, Зәуірбекова оны қазақы мазмұнмен толықтырып, ұлттық ою-өрнек элементтерін, табиғат, адам және дәстүрлі мәдениет бейнелерін қолданған. Зәуірбекова өз шығармаларында ұлттық мәдениет, отбасы және ұрпақтар арасындағы сабақтастық тақырыбын қозғайды. Әсіресе, қазақ әйелі бейнесіне жіті мән беріп, сұлулық, махаббат, ана болу идеясын көрсеткен. Ә.Қастеев атындағы мұражайдың директоры Гүлайым Жұмабекованың сөзінше, Бәтима Есмұратқызының өзіндік қолтаңбасы бар. Сондай-ақ оның таланты анасы Бибиханнан дарығанын айтады. Анасы талантты халық шебері болған және қызына дәстүрлі қолөнердің алғашқы сабақтарын үйреткен.

– Гобелен – өте күрделі өнер. Бұл туындыларды жарыққа шығару үшін сабырлық пен шыдамдылық, сондай-ақ ыждағат-

тылық керек. Мұның бәрі суретшінің бойынан табылды. Гобеленнен бөлек оның графикалық, кескіндеме, жүннен жасалған жұмыстары да бар. Бәтима Зәуірбекованың туындыларына тән басты ерекшеліктердің бірі – музыкалық ырғақ. Ұстаздарының өзі оның композицияларындағы бейнелілік пен музыкалық ырғақты ерекше атап өткен, – деді Гүлайым Жұмабекова.

«Мұра жіптері» көрмесі 2026 жылғы 25 қыркүйек пен 8 қараша аралығында ұйымдастырылады.

Қазақстанның сәндік-қолданбалы өнер кафедрасының меңгерушісі Наталия Баженова көрменің «Мұра жіптері» деп аталуы тек гобелен техникасына емес, мәдени тәжірибені жеткізуіне де қатысты дейді.

– Тоқыманың өзі гобеленді қалыптастыратын негізгі және арқау жіптерден тұрады. Ал қазақ шеберлерінің өнерінде тоқымашылық жетекші орындардың бірін иеленген. Ұрпақтар сабақтастығын да мұраның жібі ретінде көрсетуге болады. «Мұра жіптері» – бұл біздің дәстүріміз, яғни келешек ұрпаққа құндылық ретінде жеткізуіміз керек дүниелер. Қазақстанның сәндік-қолданбалы өнері өте ауқымды әрі терең, – дейді Наталия Баженова. Көрме үш залдан тұрады. Бірінші зал сәндік-қолданбалы өнерге арналған. Онда Зәуірбекованың шығармашылық жолы баяндалады. Екінші залда суретшінің шығармашылығының әр кезеңіне тиесілі туындылар топтастырылған. Мұнда стилі жағынан жақын туындыларды көруге болады. Үшінші зал қазақ әйелінің бейнесіне негізделген. Қазақ әйелі бейнесі

Бәтима Зәуірбекованың шығармашылығы да дәл осындай. Оның туындыларынан сыртқы және ішкі жарықты байқауға болады. Бұл заманауи өнердің ауқымды әрі ұзақ тарихының бір бөлігі деп санаймын. Оның жұмыстарындағы түс, геометрия, композиция мен кеңістік Матисс, Кандинский сынды шеберлердің шығармаларымен үндесіп тұрғандай. Соған қарамастан ол ерекше. Өзінің қазақи қолтаңбасы байқалады. Өйткені, оның бойында эмоциялық қуат бар, – деді Яффа Ассулин. Кітап авторының айтуынша, Бәтима Зәуірбекованың туындыларынан кейін ол қазақ өнеріне қызыға бастады. – Қарқынды үдеп жатқан әлемде Зәуірбекованың туындылары байыптылықты еске салады. Оның шығармашылығы арқылы мен Қазақстанды танып, бұл елді жақсы көріп кеттім, – деді автор.

Екінші басылым – Ресейлік Алина Федорович дайындаған каталог. Ал үшінші кітаптың авторы – белгілі қазақстандық өнертанушы Шайзада Жаппарова. Мұражай директоры Гүлайым Жұмабекова бұл көрменің маңызына тоқталды.

– Басты мақсатымыз – көрме арқылы мәдени құндылығымызды дәріптеп, ұрпаққа насихаттау, оның ғылыми түрде зерттелуіне ықпал ету, – деді ол.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»



ХАЛЫҚ ПЕН НАРЫҚ

Жаһандық қаржылық-технологиялық трансформация дәуірінде Қазақстан цифрлық активтер нарығын дамыту бойынша ТМД және Орталық Азия өңірінде көшбасшы орындардың біріне ие болды. Алайда, токендеу процестері мен криптоиндустрияның қарқынды дамуы мемлекеттің құқықтық жүйесі мен құқық қорғау органдарының алдына азаматтардың қаржылық қауіпсіздігін қорғау бойынша мүлдем жаңа міндеттер қойып отыр.

ҚАРЖЫЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚОРҒАУДАҒЫ ЖАҢА МІНДЕТТЕР

Цифрлық активтердің анонимділігі мен трансшекаралық сипаты қылмыстық элементтердің жаңа алаяқтық схемаларды ойлап табуына жол ашуда. Премьер-Министр өз сөзінде биылғы қыркүйек айында Қаржылық мониторинг агенттігі (ҚМА) тарапынан әшкереленген ірі заңсыз схеманы мысалға келтірді. Алматы қаласы бойынша ҚМА департаменті прокуратураның үйлестіруімен Alemcredit.com интернет-ресурсы арқылы азаматтарға криптовалютамен шағын несие беру желеуімен жүзеге асырылған заңсыз әрекеттердің жолын кесті.

Бұл жағдай құқықтық тұрғыдан өте күрделі прецедент болып саналады. Еліміздің қолданыстағы заңнамасы бойынша, криптовалюталар Қазақстан аумағында заңды төлем құралы болып танылмайды, сондай-ақ МҚҰ (микроқаржы ұйымдары) туралы заң талаптарына сай, несиелер тек ұлттық валюта – теңгемен ғана берілуі тиіс. Қылмыстық топтар заңдағы осы бос орынды пайдаланып, азаматтарды алдау арқылы криптоәмияндарын иемденіп келген. Реформаның екінші және экономикалық тұрғыдан ең маңызды бағыты – нақты активтерді, әсіресе жылжымайтын мүлікті токендеу процесін іске қосу. Бұған дейін Олжас Бектенов құрылыс және инфрақұрылым жобаларында токендеу тетігін енгізуді тапсырған болатын.

Токендеу – бұл белгілі бір жылжымайтын мүлік объектісіне деген меншік құқығының немесе кіріс алу құқығының блокчейн технологиясы негізінде цифрлық үлестерге (токендерге) бөлінуі. Үкімет отырысында Жасанды интеллект және цифрлық даму вице-министрі Гиззат Байтұрсынов мәлімдегендей, елімізде жаңа Baspara Hub платформасы аясында жылжымайтын мүлікті токендеу функциясы іске қосылмақ.

Бұл құқықтық жаңалық қарапайым қазақстандықтарға пәтерді немесе коммерциялық нысанды толықтай сатып алмай-ақ, оның белгілі бір шаршы метріне немесе цифрлық үлесіне иелік етіп, инвестиция құюға жол ашады. Мәселен, қазірдің өзінде жаңадан бой көтеріп жатқан Алатау қаласы аумағындағы екі ірі нысан – Iconic Tower кешені мен Бірлік логистикалық орталығы токендеудің алғашқы пилоттық жобалары ретінде таңдалып алынды.

Бұл ретте қазақстандық блокчейн-технологиялар қауымдастығы басқармасының төрағасы Сапар Ахметов цифрлық активтер нарығын реттеудің құқықтық маңызына ерекше тоқталды. Ол өз сөзінде токендеу экономиканың нақты секторына, соның ішінде құрылыс саласына ірі инвестиция тартуға мүмкіндік беретінін жеткізді. Алайда, инвесторлардың құқығын қорғау үшін заңнамалық база өте нақты болуы тиіс екенін мәлімдеді. Біз қазір цифрлық активтер нарығында алаяқтыққа жол бермеу және азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін мемлекеттік органдармен бірлесіп құқықтық реттеу тетіктерін жетілдіру үстіндеміз деп атап өтті қауымдастық басшысы.

Сонымен қатар, реформа аясында 2026 жылдың соңына дейін елде бұрын заңсыз немесе шетелдік биржаларда сатып алынған криптоактивтерді ерікті түрде ашық көрсету және легализациялау тетіктері әзірленбек. Бұл қадам көлеңкелі экономикадағы миллиардтаған қаражатты АХҚО аясындағы ресми, лицензияланған отандық криптобиржаларға көшіруге және оларды салықтық әкімшілендіру шеңберіне бағыттауға мүмкіндік береді.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»

АЛТЫН КӨМБЕ

ТАРИХИ-МӘДЕНИ ЕСКЕРТКІШТЕР
ЕЛЕУСІЗ ҚАЛМАЙДЫ

Тарихи-мәдени мұраны сақтау, есепке алу және құқықтық қорғау жұмысы әлі де толық жүйеге түскен жоқ. Бұл бағытта әр өңір өз шама-шарқына қарай әрекет етуде. Мәселен, Жамбыл облыстық мәдениет және тілдерді дамыту басқармасының «Тарихи-мәдени ескерткіштерді қорғау және қалпына келтіру дирекциясы» КММ директоры Сауран Қалиевтың айтуынша, бұл мекеме 2004 жылы құрылған.

Бүгінгі таңда облыс аумағындағы тарихи-мәдени мұра нысандарының жай-күйін тұрақты бақылау, олардың құқықтық мәртебесін нақтылау, қорғау аймақтарын белгілеу және ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру бағытында қызмет атқарады. 2026 жылғы негізгі жұмыстардың бірі – тарихи-мәдени ескерткіштердің жеру часкелерін заң талаптарына сәйкес рәсімдеу және олардың құқықтық қорғалуын қамтамасыз ету болып отыр.

«Қазіргі таңда Жамбыл облысында жалпы саны 3471 ескерткіш болса, оның ішінде жергілікті маңызы бар 735 тарихи-мәдени ескерткіш мемлекеттік тізімге енгізілген. Соның 302 ескерткішіне тұрақты жер пайдалану құқығын растайтын мемлекеттік актілер әзірленген, ал 433 ескерткіш бойынша мұндай құжаттар әлі рәсімделмеген. Осыған байланысты 2026 жылы жергілікті бюджет қаражаты есебінен бірқатар аудандарда жерге орналастыру құжаттарын әзірлеу жұмыстары жүргізілуде. Қалған аудандар бойынша да қажетті қаражат бөлуге

бюджеттік өтінімдер жолданған. Бұл бағыттағы жұмыстар кезең-кезеңімен жалғасын табады. Атап айтқанда, ескерткіштердің нақты орналасқан жерін анықтау, кадастрлық жоспарларын әзірлеу, шекаралары мен көлемдерін нақтылау және мемлекеттік актілерді рәсімдеу жұмыстарына ерекше мән берілуде. Мәселен, Шү ауданында 12 археологиялық нысан бойынша жер учаскелерінің кадастрлық жоспарлары әзірленіп, шекаралары нақтыланды», – дейді Сауран Қалиев.

Оның сөзіне қарғанда биылғы екінші маңызды бағыт – тарихи-мәдени мұра нысандарына мониторинг және далалық зерделеу жұмыстарын жүргізу болып отыр. Жыл басынан бері облыстың бірқатар аудандарында археологиялық және тарихи нысандардың қазіргі жай-күйі зерттеліп, олардың сақталу деңгейіне баға берілді. Сонымен қатар қорғау аймақтарының талапқа сәйкестігі тексеріліп, анықталған мәселелер бойынша тиісті ұсыныстар берілді. Археологиялық зерттеулер барысында Байзақ ауданындағы Бо-



тамойнақ тауының Қарасай және Камыстыбұлақ шатқалдарында бұрын мемлекеттік тізімге енгізілмеген жартас суреттері анықталып, олардың географиялық координаттары белгіленіп, фотофиксация жұмыстары жүргізілді. Ал, Жуалы ауданындағы Бұрхансай шатқалында жүргізілген археологиялық барлау жұмыстары кезінде петроглифтер кешенінен көне түркі руникалық жазуы анықталды. Нысан цифрлық тіркеуден өткізіліп, құжат-

тандыру және алдын ала ғылыми талдау жұмыстары жүргізілді. Алғашқы оқылм нұсқасы «Менің ер атым – Аба» деп ұсынылған. Қазіргі уақытта жазудың толық мәтінін, мерзімін және тарихи-мәдени мәнін, мәтінін нақтылау бойынша ғылыми зерттеулер жалғасуда.

Сонымен қатар Меркі ауданындағы Меркі-8 петроглифтеріне далалық зер-

тандырылуы мен сақталу деңгейі бағаланды. Бірқатар нысандарда жөндеу және абаттандыру жұмыстары қажет екені анықталып, тиісті шаралар қабылданды. Нәтижесінде анықталған кемшіліктердің басым бөлігі жойылып, ескерткіштердің жалпы жағдайы қанағаттанарлық деңгейге жеткізілді, – деген Тарихи-мәдени ескерткіштерді қорғау және қалпына келтіру дирекциясының директоры тарихи-мәдени мұраны сақтау, оның құндылығын жас ұрпаққа насихаттау бағытындағы жұмыстарға да тоқталып өтті.

Жоғары оқу орындарымен жасалған меморандумдар негізінде студенттерге тарихи-мәдени ескерткіштердің тарихи және мәдени маңызы туралы дәрістер өткізіліп, тарихи нысандарға танымдық экскурсиялар ұйымдастырылуда. Сонымен қатар, мекеме қызметкерлерінің ғылыми-зерттеу бағытындағы мақалалары ғылыми басылымдарда жарияланып, тарихи мұраны зерделеу мен насихаттауға үлес қосуда.

«Заң және тәртіп» қағидасы аясында аудандарда тарихи-мәдени мұраны қорғауға қатысты заңнамалық өзгерістер түсіндіріліп, тарихи ескерткіштерді сақтау жолдары, заң талаптарын сақтау, сондай-ақ тарихи мұраға құрметпен қарау құндылықтары насихатталуда. Сонымен қатар, вандализмнің алдын алу, жастардың қоғамдық жауапкершілігін арттыру мақсатында түсіндіру жұмыстары жүргізілуде.

«Таза Қазақстан» акциясы аясында тарихи орындар мен ескерткіштердің аумақтарында тазалық және абаттандыру жұмыстары ұйымдастырылып, қоғамның тарихи-мәдени мұра нысандарына деген жауапкершілігін арттыруға бағытталған іс-шаралар жүзеге асырылуда.

Е.ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

ЖЕТІ ҚАЗЫНА

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ
БАСТАУЫ – АДАЛДЫҚ

Қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрі мен дүниетанымында ұлттық құндылықтардың орны ерекше. Ата-бабамыз ұрпаққа материалдық мұрамен қатар, елдің бірлігін сақтайтын, адамгершілік пен жауапкершілікті дәріптейтін рухани құндылықтарды аманат еткен. Сол мұраның бірі – халқымыздың танымындағы «Жеті қазына» ұғымы.



«Жеті қазына» – қазақтың тұрмыс-тіршілігімен, ер азаматтың болмысымен және ұлттық дүниетанымымен сабақтасқан құндылықтар жиынтығы. Ер жігіт, сұлу әйел, ілім-білім, жүйрік ат, құмай тазы, қыран бүркіт, берен мылтық сынды ұғымдардың әрқайсысының өзіндік мәні бар. Уақыт өзгергенімен, бұл құндылықтардың тәрбиелік мәні өзектілігін жоғалтпайды.

Осы идея негізінде «Жеті қазына: бәрі адалдықтан басталады» атты әлеуметтік бейнеролик әзірленді. Бейнероликте ұлттық нақыш пен заманауи қоғамның тынысы үйлесіп, дәстүрлі «Жеті қазына» ұғымы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетпен байланыстырылған.

Әр қазына белгілі бір қасиеттің символы ретінде көрсетіледі: ер жігіт – ерлік пен жауапкершіліктің, әйел – даналық пен парасаттың, білім – ізденіс пен дамудың, жүйрік ат – еркіндіктің, құмай тазы мен қыран бүркіт – қырағылық пен алғырлықтың бейнесі. Ал осы құндылықтардың барлығын дұрыс бағытта сақтап, қолдануға мүмкіндік беретін басты қасиет – адалдық.

Адалдық – кез келген қоғамның берік негізі. Егер адамның бойындағы адалдық әлсіресе, білім, қызмет пен мүмкіндік жеке пайдаға жұмсалып, әділеттілік пен қоғамдық сенімге нұқсан келуі мүмкін. Осы тұрғыда сыбайлас жемқорлық мәселесі де адамның ішкі ұстанымымен тікелей байланысты.

Сыбайлас жемқорлық – қоғамның дамуына кері әсер ететін, заң үстемдігі мен әділ бәсекелестікке кедергі келтіріп, азаматтардың мемлекетке деген сенімін әлсірететін күрделі мәселе. Сондықтан онымен күрес тек құқық бұзушылық жасаған адамды жазалаумен шектелмей, ең алдымен оның алдын алуға бағытталуы қажет. Әр адамның санасында «жемқорлыққа жол жоқ» деген берік ұстаным қалыптасуы маңызды.

Бұл ұстаным отбасындағы тәрбиеден, білім

беру жүйесінен және қоғамдық ортадан басталады. Әсіресе, жастар арасында адалдық пен парасаттылық құндылықтарын насихаттау – маңызды міндет. Себебі бүгінгі жас – ертенгі мемлекеттік қызметші, дәрігер, мұғалім, кәсіпкер, заңгер және қоғамның басқа да салаларында еңбек ететін маман.

Бейнероликте адалдықтың нақты көрінісі ретінде заңсыз сыйақыдан бас тартқан дәрігердің әрекеті көрсетіледі. Бұл арқылы адалдықтың үлкен сөздерден емес, күнделікті таңдаудан басталатыны жеткізіледі. Дәрігер үшін адалдық – науқасқа сапалы қызмет ету, мұғалім үшін – әділ бағалау, мемлекеттік қызметші үшін – халыққа адал қызмет көрсету, кәсіпкер үшін – заң талаптарын сақтау және адал бәсекелестікке қатысу.

Бейнеролик соңындағы жеті қазынаға түскен алтын сәуле және олардың жоғары жағында пайда болған «АДАЛДЫҚ» сөзі оның негізгі идеясын айқындайды. Бұл – ұлттық құндылықтарды сақтап, оны келер ұрпаққа жеткізетін ең басты қасиет адалдық екенін білдіретін символдық көрініс.

Шын мәнінде, ұлттық құндылықтарды сақтауда, елдің болашағын қалыптастыруда адамның ішкі ұстанымынан басталады. Адалдық бар жерде әділдік, әділдік бар жерде сенім қалыптасады. Ал сенім – қоғамның тұрақты дамуының маңызды негізі.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет те дәл осы адалдық қағидатынан бастау алады. Занды сақтау, өз міндетін жауапкершілікпен орындау, парадан бас тарту және әділетсіздікке бейжай қарамау – әр азаматтың қоғам алдындағы жауапкершілігі. Сондықтан «Жеті қазынаның» ең бастысы – адам бойындағы адалдық.

М. ЖАБАЕВА,
ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің Алматы қаласы бойынша департаменті Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу басқармасының бас маманы

ҚЫЗМЕТ

Мемлекеттік сатып алу – бюджет қаражатын игерудің ғана емес, мемлекеттік бағдарламалардың тиімді жүзеге асырылуы мен адал бәсекелестікті қамтамасыз етудің маңызды тетігі. Сатып алу үдерістерінің ашықтығы мен сапалы жоспарлануы қоғамның мемлекеттік институттарға деген сеніміне де тікелей әсер етеді.

КЕШЕНДІ ТӘСІЛ
КЕМШІЛІККЕ ТОСҚАУЫЛ
ҚОЯДЫ

Осы мәселелер «Ақпараттық-ресурстық орталық» ҚҚ мен Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің Алматы қаласы бойынша департаменті ұйымдастырған сараптамалық талқылау барысында қаралды. Кездесуде мемлекеттік сатып алу саласындағы өзекті мәселелер талқыланып, оларды шешудің нақты жолдары ұсынылды.

Талқылауда шағымдарды қараудың жаңа тәртібіне ерекше назар аударылды. 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енген жаңа «Мемлекеттік сатып алу туралы» заңға сәйкес сатып алу нәтижелеріне қатысты шағымдарды тапсырыс беруші, ұйымдастырушы немесе бірыңғай ұйымдастырушы қарайды. Қатысушылар бұл тәртіптің мүдделер қақтығысына қатысты тәуекелдерін атап өтіп, шешімдерді тәуелсіз бағалау және шағымдарға берілетін жауаптардың объективтілігін қамтамасыз ету тетіктерін жетілдіру қажеттігін айтты.

Мемлекеттік сатып алудың сапасы көбіне техникалық ерекшелік пен сметаның дұрыс әзірленуіне байланысты. Шағын мемлекеттік мекемелерде бейінді мамандардың жетіспеуі құжаттарды дайындау кезінде қиындықтар туғызып, сатып алу рәсімінің бастапқы кезеңінде қателіктер мен тәуекелдердің пайда болуына себеп болуы мүмкін. Осыған байланысты күрделі сатып алулар кезінде кәсіби ұйымдарды тарту немесе техникалық сүйемелдеуді орталықтандыру ұсынылды.

Сонымен қатар, құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілік шараларының негізділігі мәселесі де көтерілді. Қатысушылар жауапкершілікті белгілеу кезінде бұзушылықтың сипатын, қасақана жасалғанын, келтірілген залалды, шарттың құнын және қайталануын ескеру қажеттігін атап өтті.

Мамандардың кәсіби даярлығын арттыру да маңызды бағыттардың бірі болды. Оқыту бағдарламаларын практикалық тұрғыда жетілдіріп, нақты жағдайларды, жиі кездесетін қателерді, сот практикасын және сыбайлас



жемқорлық тәуекелдерін бағалау тәсілдерін қамту ұсынылды. Сондай-ақ сатып алуларға жүргізілетін сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторингтің тиімділігі атап өтілді.

Талқылау барысында тауарларды жеткізу мерзімдерінің нарық жағдайына сәйкестігі де сөз болды. Шетелден жеткізілетін техника үшін 15-30 күндік мерзім әрдайым жеткілікті бола бермейтіндіктен, қоймада бар тауарларға қысқартылған мерзім, ал тапсырыс бойынша жеткізілетін жабдықтарға 60 күнге дейінгі мерзім белгілеу ұсынылды. Бұл адал өнім берушілер үшін тең жағдай қалыптастырып, бәсекелестікті арттыруға мүмкіндік береді.

Сараптамалық талқылау қорытындысында мемлекеттік сатып алудың ашықтығы конкурс жарияланған сәттен емес, қажеттілікті дұрыс жоспарлау, сапалы техникалық ерекшелік әзірлеу және бюджеттің негізді қалыптастырудан басталатыны атап өтілді.

Мемлекеттік сатып алу жүйесін жетілдіру үшін тек бақылауды күшейту жеткіліксіз. Бұл бағытта кәсіби оқыту, әдістемелік қолдау, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторинг, цифрлық ашықтық және мемлекеттік органдар, тапсырыс берушілер мен өнім берушілер арасындағы тұрақты диалогты қамтитын кешенді тәсіл қажет.

А.КӨБЕЕВА,
«Ақпараттық-ресурстық орталық» қоғамдық қорының директоры

(Соңы. Басы 1-бетте)

Себебі, біздің түсінігімізде мықты бизнес қауымдастық тек жұмыс барысында ғана емес, адами қарым-қатынаста да қалыптасады. Сегізіншіден – кәсіпкерлер үшін сенімді орта қалыптастыру. Біз үшін альянс жай ғана ұйым емес. Бұл кәсіпкер өз мәселесімен келгенде оны тыңдайтын, қажетті адаммен таныстыратын, серіктес табуға, инвестор іздеуге және жаңа мүмкіндіктерге шығуға көмектесетін орта. Сондықтан біздің басты қағидамыз: «Бір кәсіпкердің мүмкіндігі бүкіл кәсіпкерлер қауымдастығының мүмкіндігі». Ал біздің ортақ ұстанымымыз: «Біріміз – бәріміз үшін, бәріміз – біріміз үшін!»

– *Инвестиция тарту кез келген кәсіпкердің арманы. Бұл бағытта альянс кімге, қандай көмек көрсетті?*

– Инвестиция тарту кез келген кәсіпкер үшін маңызды мәселе. Себебі жақсы жоба қаржысы болмаса толық іске аспауы мүмкін. Альянс кәсіпкерлердің жобаларын инвесторларға таныстыруға, қажетті байланыстар орнатуға және инвестиция тарту мүмкіндіктерін іздеуге көмектеседі. Қазіргі таңда біз бұл бағыттағы жұмысты жаңа деңгейге шығару үшін инвесторлар мен кәсіпкерлерді байланыстыратын арнайы инвестициялық алаң құруды бастадық.

Біздің мақсатымыз кәсіпкерлердің инвестицияға мұқтаж жобаларын жинақтап, оларды белгілі бір талаптар бойынша жүйелеу, жобаның презентациясын дайындауға көмектесу және әлеуетті отандық әрі шетелдік инвесторларға ұсыну. Сонымен бірге кәсіпкерлерге мемлекеттік қолдау құралдарын пайдалануға, қажет болған жағдайда кредит, субсидия және басқа да қаржыландыру тетіктерін іздеуге бағыт-бағдар беруге тырысамыз.

Қазақстанда инвестициялық жобаларға салықтық және кедендік преференциялар, мемлекеттік қолдау және жобаларды сүйемелдеу тетіктері қарастырылған. Бірақ бір нәрсені ашық айтуымыз керек: альянс өзі инвестордың ақшасын бермейді және несие немесе инвестиция тікелей ұсынбайды. Біздің міндетіміз кәсіпкер мен инвестордың арасында тиімді байланыс орнатуға жағдай жасау. Біз бұл жұмысты енді бастап жатырмыз. Біздің ұстанымымыз қарапайым: жақсы жоба жақсы мүмкіндік, ал альянстың міндеті сол мүмкіндікті кәсіпкер мен инвесторға жакындату.

– *Соңғы жылдары елімізде және шетелдерде түрлі көрмелер, жәрмеңкелер, форумдар мен байқаулар көп ұйымдастырылуда. Оларды альянс өз қызметінде қалай пайдаланып жатыр?*

– Біздің ойымызша, көрме мен форумға қатысу жай ғана барып, көріп қайту емес. Бұл жаңа серіктестер табу, іскерлік байланыс орнату, тәжірибе алмасу, жаңа технологиялармен танысу, инвестициялық мүмкіндіктерді іздеу үшін үлкен алаң. Сондықтан альянс мұндай іс-шараларға кәсіпкерлеріміздің нақты мүддесі тұрғысынан қарайды.

Биыл біз Түркияға, Қытайға барып, жергілікті кәсіпкерлер, инвесторлар, өндіріс өкілдері және бизнес қауымдастықтарымен кездесулер өткіздік. Бұл кездесулерде өзара тиімді ынтымақтастық орнату, бірлескен жобаларды жүзеге асыру, тауарлар мен технологияларды Қазақстанға әкелу және қазақстандық өнімдерді шетел нарығына шығару мәселелерін талқыладық. Біздің мақсатымыз екіжақты тиімді қарым-қатынас қалыптастыру. Яғни, шетелдік кәсіпкерлер де Қазақстан нарығына қызығушылық танытып, біздің кәсіпкерлермен серіктестік орнатуы керек. Біз «бір-бірімізге пайдалы жағдай жасау» қағидасын ұстанамыз. Өйткені тұрақты бизнес қарым-қатынас сенімге, өзара пайдаға және ұзақ мерзімді серіктестікке негізделеді. Қазір біз халықаралық байланыстарымызды одан әрі кеңейтіп жатырмыз. 28-29 қыркүйекте Қытайда өтетін мал шаруашылығы форумына Қазақстаннан бірқатар кәсіпкерді алып барамыз.

Сапар мақсаты – мал шаруашылығындағы заманауи технологиямен танысу, Қытайдың озық тәжірибесін зерделеу, инновациялық шешімдерді көру, жаңа жабдықтар мен технологияларды зерттеу және қазақстандық кәсіпкерлер мен қытайлық кәсіпкерлер арасында тікелей байла-

ныс орнату. Сонымен қатар кәсіпкерлеріміз өз тәжірибесімен бөлісіп, өз өнімдері мен жобаларын таныстыра алады. Яғни, бұл бір жақты емес, екі жақты тәжірибе және іскерлік байланыс алмасу. Біз әрбір шетелдік сапардан кейін нақты нәтиже болғанын қалаймыз: жаңа серіктес, жаңа технология, жаңа нарық, инвестициялық мүмкіндік немесе бірлескен жоба. Алдағы уақытта Түркия, Қытай және басқа да мемлекеттердегі бизнес қауымдастықтармен байланысты жүйелі түрде дамытуды жоспарлап отырмыз. Альянстың мақсаты кәсіпкерді жалғыз қалдырмай, оған жаңа мүмкіндіктерге жол ашу. Бір кәсіпкердің жетістігі бүкіл кәсіпкерлік қауымдастықтың жетістігі.

– *Қазақстанда шикізат өндірушілер де, оны өңдеп, дайын өнім шығарып жатқан бизнес субъектілері де аз емес. Алайда кім, қайда не өндіріп жатқанынан тұтынушы тұрмақ, кейде кәсіпкерлердің өзі хабарсыз. Бұл мәселені қалай шешуге болады?*

– Бұл өте маңызды мәселе. Қазақстанда өнім өндіретін, шикізат шығаратын, оны өңдейтін көптеген кәсіпорын бар. Бірақ олардың бір-бірімен байланысы жеткіліксіз. Бір кәсіпкерге қажетті өнімді немесе шикізатты басқа өңірдегі кәсіпорын өндіріп отыруы мүмкін, бірақ ол туралы ақпарат жоқ. Сондықтан бізге «Қазақстанда кім не өндіреді?» деген нақты әрі қолжетімді ақпараттық жүйе қажет деп есептейміз. Альянс

Жұмабек БАСТАУБАЕВ, «Kasipker» кәсіпкерлер альянсының төрағасы:

«КӘСІПКЕРЛЕР ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ТЕТІКТЕРІ ҚАРАСТЫРЫЛҒАН»

Қазақстанда өнім өндіретін, шикізат шығаратын, оны өңдейтін көптеген кәсіпорын бар. Бірақ олардың бір-бірімен байланысы жеткіліксіз. Бір кәсіпкерге қажетті өнімді немесе шикізатты басқа өңірдегі кәсіпорын өндіріп отыруы мүмкін, бірақ ол туралы ақпарат жоқ. Сондықтан бізге «Қазақстанда кім не өндіреді?» деген нақты әрі қолжетімді ақпараттық жүйе қажет деп есептейміз. Альянс осы бағытта кәсіпкерлерді бір-бірімен байланыстыруға және ақпарат алмасуға жағдай жасауды көздеп отыр.

осы бағытта кәсіпкерлерді бір-бірімен байланыстыруға және ақпарат алмасуға жағдай жасауды көздеп отыр. Мысалы, кәсіпкерлердің өндірістері, шығаратын өнімдері, қажетті шикізаты, өндірістік қуаты және байланыс мәліметтері туралы ақпаратты бір жерге жинақтап, жүйелеуге болады. Бұл жерде тек дайын өнім өндірушілер ғана емес, шикізат өндірушілер, қайта өңдеушілер, логистикалық компаниялар, жабдық өндірушілер және қызмет көрсетуші кәсіпкерлер де қамтылуы керек. Мысалы, бір кәсіпкерге белгілі бір шикізат қажет болса, оны шетелден іздемей тұрып, алдымен Қазақстанның қай өңірінде осы шикізатты өндіретін кәсіпорын бар екенін білуі керек. Ал өндіруші өз өнімін кімге өткізуге болатынын көре алады. Осылайша «өндіруші – өңдеуші – кәсіпкер – тұтынушы» арасындағы байланысты күшейтуге болады.

Сонымен қатар альянс ұйымдастыратын кездесулерде, көрмелерде, форумдарда және халықаралық сапарларда кәсіпкерлердің өнімдерін таныстыруға мүмкіндік беріп, олардың өзара серіктестік орнатуына жағдай жасауды жоспарлап отыр. Біздің мақсатымыз кәсіпкерлердің бір-бірін іздеп уақыт жоғалтпай, Қазақстанның ішінде қандай мүмкіндік бар екенін тез анықтай алатын бизнес-орта қалыптастыру. Бұл тек ақпарат мәселесі емес. Бұл импорттық алмастыруға, отандық өндірісті дамытуға, жаңа кооперациялық байланыстар құруға және



қаржының көлемімен ғана емес, оның нақты нәтижесімен өлшеу керек. Мысалы, дүкенде «Қазақстанда жасалған» деген арнайы сөренің болуы жақсы бастама. Бірақ сол сөредегі өнімнің сапасы, бағасы, қаптамасы, тұрақты жеткізілуі және тұтынушының сұранысы да ескерілуі керек. Кейбір өңірлерде отандық тауарларға арнайы сауда орындары мен серелер ұйымдастырылып, жергілікті өнімдердің көрінуін арттыру шаралары жүзеге асырылып жатыр. Сондықтан бізге «сөре бөлдік» дегеннен гөрі, «өнімді нарыққа шығардық» деген нәтижеге жету маңызды. Ол үшін бірнеше бағытқа көңіл бөлу қажет.

Біріншіден, сапа мәселесі. Отандық өнім шетелдік тауармен бәсекеге түсуі үшін сапасы тұрақты болуы керек.

Екіншіден, баға мәселесі. Өнім сапалы болғанымен, бағасы тұтынушы үшін қолжетімсіз болса, оны мәжбүрлеп сатып ала алмаймыз.

Үшіншіден, маркетинг пен қаптама. Жақсы өнімнің өзі дұрыс таныстырылмаса, тұтынушы оны білмейді.

Төртіншіден, тұрақты өткізу нарығы керек. Мемлекеттік қолдау алған кәсіпорынның өндіріс көлемі өсіп, жаңа жұмыс орындары ашылып, салық түсімі көбейіп, нақты экономикалық нәтиже беруі тиіс.

Бесіншіден, кәсіпкерлердің өзара кооперациясын дамытуымыз керек. Қазақстанда бір кәсіпорын шикізат өндіреді, екіншісі оны өңдейді, үшіншісі дайын өнім шығарады. Осы кәсіпорындарды бір-бірімен байланыстыра алсақ, ішкі өндіріс тізбегі күшейеді.

Альянс осы жерде өз үлесін қоса алады. Біз кәсіпкерлердің өнімдерін бір-біріне және тұтынушыларға таныстыруға, отандық өндірушілер арасында байланыс орнатуға, көрмелер мен бизнес кездесулер ұйымдастыруға және жаңа нарықтар мен серіктестер іздеуге жағдай жасауға мүдделіміз. Мемлекеттік қолдау кәсіпкердің орнына бизнес жасау емес. Мемлекет мүмкіндік береді, ал кәсіпкер сол мүмкіндікті тиімді пайдаланып, сапалы өнім шығарып, нарықта бәсекеге қабілетті болуы керек. Сондықтан меніңше, мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігін бағалаудың ең дұрыс өлшемдері жаңа өндіріс, жаңа жұмыс

орны, сапалы отандық өнім, тұрақты сатылым, экспорт және кәсіпорынның өздігінен жұмыс істей алатын деңгейге жетуі. Біздің мақсатымыз отандық өндірушіні жай ғана қолдау емес, оны тұрақты әрі бәсекеге қабілетті бизнеске айналдыруға жағдай жасау.

– *Қазақстандық кәсіпкерлердің құқығын елімізде және шет елдерде қорғау мәселесі альянста қарастырылған ба?*

– Иә, бұл бағытты альянстың негізгі жұмысының бірі ретінде көрсетуге болады. Бірақ альянс соттың, адвокаттың немесе мемлекеттік органның орнын баспайтынын, оның міндеті – кәсіпкердің құқығы бұзылған жағдайда мәселені көтеру, тиісті органдарға жүгінуге көмектесу және кәсіпкердің мүддесін қорғауға қоғамдық қолдау көрсету екенін нақтылаған дұрыс. Қазақстанның Кәсіпкерлік кодексі кәсіпкерлерге өз құқықтары мен заңды мүдделерін сотқа, төрелікке, бизнес-омбудсменге және басқа органдарға қорғау үшін жүгінуге құқық береді.

Кәсіпкерлердің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау альянстың маңызды бағытының бірі. Кәсіпкер бизнес жүргізген кезде тек қаржылық немесе нарықтық қиындықтарға ғана емес, кей жағдайда құқықтық мәселелерге де тап болады. Сондықтан кәсіпкер өз құқығын білмеуі немесе оны қорғай алмауы үлкен проблемаға айналмауы керек. Альянсқа кәсіпкер өзінің мәселесімен жүгінген жағдайда, біз ең алдымен жағдайды зерделеп,

мәселенің сипатын анықтауға, қажетті мемлекеттік органдарға, құқық қорғау немесе сот органдарына жүгіну жолдарын түсіндіруге және қажет болған жағдайда тиісті мамандар мен заңгерлерге бағыт беруге көмектесеміз. Сонымен қатар біз жүйелі сипаттағы проблемаларды көтеруге ерекше көңіл бөлеміз. Егер бір кәсіпкердің ғана емес, көптеген кәсіпкерлердің құқығына әсер ететін мәселе болса, оны тиісті мемлекеттік органдардың алдына қойып, оның шешілуіне ықпал ету қажет. Қазақстан заңнамасында кәсіпкерлердің құқықтарын қорғаудың мемлекеттік тетіктері де қарастырылған.

Мысалы, кәсіпкерлер бизнес-омбудсменге, сотқа және төрелікке жүгіне алады. Ал шетелде кәсіпкерлердің құқықтары мен мүдделерін қорғау мәселесі де біз үшін маңызды. Өйткені бүгінгі бизнес тек Қазақстан нарығымен шектелмейді. Кәсіпкерлер шетелден тауар әкеледі, экспорт жасайды, инвесторлармен кездеседі, бірлескен кәсіпорындар құрады.

Біз Түркия, Қытай және басқа мемлекеттердің кәсіпкерлерімен байланыс орнатып жатқан кезде, сол елдердегі бизнес қауымдастықтармен өзара түсіністік пен ынтымақтастықты нығайтуға да көңіл бөлеміз. Даулы жағдай туындаған кезде мәселені өршітпей, ең алдымен келіссөз, медиация, арбитраж және заңды тетіктер арқылы шешу маңызды. Әсіресе, халықаралық келісімшарт жасасқанда кәсіпкер шарттың талаптарына, жауапкершілікке, төлем тәртібіне, тауар сапасына, дауды қай елдің құқығы бойынша және қай жерде шешуге болатынына алдын ала назар аударуы керек. Сондықтан біздің ұстанымымыз қарапайым: альянс кәсіпкердің орнына соттасуды немесе заңсыз жолмен мәселе шешуді мақсат етпейді. Біздің мақсатымыз кәсіпкер жалғыз қалмауы үшін оның құқықтық сауаттылығын арттыру, дұрыс бағыт көрсету, тиісті органдармен және мамандармен байланыс орнатуға көмектесу және кәсіпкерлердің ортақ мәселелерін жүйелі түрде көтеру.

– *Сұхбатыңызға рақмет.*

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»



ҚЫЛМЫСТА ШЕКАРА ЖОҚ

Қылмыстың шекарасы жоқ. Бүгінде бір қылмыстық істің дәлелі бір мемлекетте, куәгері екінші елде, күдіктісі үшінші мемлекетте, ал заңсыз жолмен шығарылған активтері мүлде басқа заң аясында орналасуы мүмкін. Мұндай жағдайда қылмысты тек ұлттық құқық аясында тергеу жеткіліксіз. Осы мәселе Қазақстанның халықаралық құқықтық ынтымақтастықтағы жаңа қадамына арқау болып отыр. Құрылтай қарауына шығарылған «Қылмыстық істер бойынша өзара құқықтық көмек туралы еуропалық конвенцияны ратификациялау туралы» заң жобасы қылмыстық істер бойынша шетелдік мемлекеттермен құқықтық көмек көрсетудің мүмкіндігін кеңейтуді көздейді.

Конституциялық заңнама, сот жүйесі және құқық қорғау органдары комитетінің қорытындысында атап өтілгендей, Қылмыстық істер бойынша өзара құқықтық көмек туралы Еуропа конвенциясы 1959 жылғы 20 сәуірде Страсбургте қабылданған. Оның негізгі мақсаты – Конвенцияға қатысушы мемлекеттердің құзыретті органдары арасында қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек алу мен көрсетудің ортақ тәртібін қалыптастыру.

Заң жобасын таныстырған баяндамада қазіргі қылмыстардың трансұлттық сипат алып бара жатқанына ерекше назар аударылды. Өйткені, қылмыстық іс бойынша маңызды ақпараттың Қазақстаннан тыс жерде болуы тергеу органдары үшін қосымша қиындық туғызады. Шетелде орналасқан құжаттар, электрондық және қаржылық мәліметтер, куәлардың түсініктемелері немесе қылмыстық жолмен алынған мүлік туралы ақпарат қажет болған жағдайда оны сол мемлекеттің құзыретті органдары арқылы алу керек. Сондықтан Конвенцияны ратификациялау Қазақстанға қылмыстық істер бойынша шетелден қажетті дәлелдемелерді алуға және процестік әрекеттерді тиімді жүргізуге құқықтық мүмкіндік береді. Бұл әсіресе трансұлттық қылмыстарды тергеуде маңызды. Халықаралық құқықтық көмек тетігі неғұрлым

жүйелі болған сайын, қылмыстық істің шетелдік бөлігі бойынша қажетті ақпаратты алу да реттелмек.

Заң жобасының қоғам үшін маңызды тұстарының бірі – шетелге заңсыз шығарылған активтерді іздестіру және

...заң жобасының мәнін тек кезекті халықаралық шартты ратификациялау деп қабылдауға болмайды. Оның практикалық маңызы - Қазақстанның шетелдегі дәлелдемелерді алу, трансұлттық қылмыстарды тергеу және заңсыз шығарылған активтерді іздестіру мәселелеріндегі құқықтық мүмкіндіктерін кеңейтуінде. Сонымен бірге халықаралық құқықтық көмек ешқашан ұлттық заңнамадан тыс қаралмайды.

қайтару мәселесі. Қылмыстық жолмен алынған қаражат пен мүліктің басқа мемлекеттердің аумағына шығарылуы тергеу мен активтерді қайтару процесін күрделендіретіні белгілі. Қазақстанның Конвенцияға қосылуы осындай активтерді іздестіру және оларға қатысты қажетті шараларды қабылдау бағытындағы халықаралық ынтымақтастықтың құқықтық негізін күшейтеді. Алайда, Қазақстан мүлікті іздестіру немесе оған тыйым салу туралы сұрауларды кез келген жағдайда автоматты түрде



ретінде белгіленеді. Бұл халықаралық сұраулардың кім арқылы жіберіліп, кім арқылы қабылданатынын нақтылап, құқықтық көмектің институционалдық тетігін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қазақстанның бұл халықаралық механизмге қосылу жөніндегі жұмысы

да бір күнде басталмапты. Баяндамада аталып өткендей, еліміз бұл бағытта 2001 жылдан бері жұмыс жүргізіп келеді. Ал 2025 жылғы 18 маусымда Еуропа Кеңесінің Министрлер комитеті Қазақстанды Конвенцияға қосылуға шақырған. Демек, қазіргі заң жобасы – осы жылдар бойы жүргізілген жұмыстың нақты құқықтық нәтижелерінің бірі.

Халықаралық ынтымақтастықтың күшеюі құқық қорғау органдарының мүмкіндігін арттырғанымен, оның екінші жағы – адамның құқықтары мен заңды мүдделерін сақтау. Сондықтан Қазақстан Конвенцияны бірқатар ескертпелермен ратификациялады көздеп отыр. Мәселен, Қазақстанға келіп түсетін құқықтық көмек туралы сұраулар қазақ немесе орыс тілдеріндегі аудармасымен бірге ұсынылуы тиіс. Адамның қылмыстық іске қатысуына байланысты шақыру қағазын табыстау туралы тапсырма да алдын ала берілуі керек. Қазақстан бұл мерзімді адамның қатысуы белгіленген күнге дейін

кемінде 50 күн деп белгілеп отыр. Бұдан бөлек, консулдық қорғауға қатысты талаптар да ескеріледі. Шетелдік азамат ұсталған, қамауға алынған немесе күзетпен ұсталатын жағдайларда тиісті шектерде бұл туралы консулдық мекемелерді хабардар ету тәртібі сақталады. Бұл талаптардың барлығы халықаралық қылмыстық-құқықтық ынтымақтастықтың тиімділігімен қатар, азаматтардың құқықтарын қорғау кепілдіктерін де сақтауға бағытталған.

Конвенцияны ратификациялау жаңа Конституцияда бекітілген заң үстемдігін, адам құқықтарын қорғауды және қылмыстық істер бойынша халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Шын мәнінде, бүгінгі таңда қылмысқа қарсы күрестің тиімділігі тек ұлттық құқық қорғау органдарының жұмысына ғана байланысты емес. Қылмыстық әрекеттің ізі шекарадан асып кеткен жағдайда, оның артынан құқық қорғау органдарының да халықаралық құқық тетіктері арқылы әрекет етуіне тура келеді. Сондықтан бұл заң жобасының мәнін тек кезекті халықаралық шартты ратификациялау деп қабылдауға болмайды. Оның практикалық маңызы – Қазақстанның шетелдегі дәлелдемелерді алу, трансұлттық қылмыстарды тергеу және заңсыз шығарылған активтерді іздестіру мәселелеріндегі құқықтық мүмкіндіктерін кеңейтуінде. Сонымен бірге халықаралық құқықтық көмек ешқашан ұлттық заңнамадан тыс қаралмайды. Қазақстанның алты ескертпе мен мәлімдеме енгізуі де осыны көрсетеді: халықаралық ынтымақтастық болуы керек, бірақ ол ұлттық құқықтық тәртіп пен адам құқықтарының кепілдіктерімен қатар жүруге тиіс.

Заң жобасы жұмыс тобында талқыланып, Құрылтайдың тұрақты комитеттерінен оң қорытынды алған. Ендігі мәселе – халықаралық келісімнің қағаз жүзінде қалмай, нақты қылмыстық істерді тергеу барысында қаншалықты тиімді қолданылатынында. Өйткені қылмыс халықаралық сипат алған сайын, оған қарсы құқықтық жауап та халықаралық сипат алуға тиіс.

Айша ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Заң газеті»



АГРАРЛЫҚ СЕКТОРДЫ КЛИМАТТЫҢ ҚҰБЫЛУЫНА БЕЙІМДЕУ МАҢЫЗДЫ

Алматыдағы ҚР Ұлттық ғылым академиясы жаһандық аграрлық диалогтың орталығына айналды. Онда ауыл шаруашылығы және азық-түлік технологиялары саласындағы зерттеулерге арналған VI халықаралық «I-CRAFT – 2026» конференциясы өтті.



12 елден 100-ден астам ғалым мен сарапшыны біріктірген жиында азық-түлік қауіпсіздігін нығайтуға, аграрлық секторды климаттың өзгеруіне бейімдеуге және ғылыми әзірлемелерді өндіріске енгізуді жеделдетуге бағытталған практикалық шешімдер басты назарда болды.

Конференцияның негізгі тақырыптары – заманауи аграрлық және азық-түлік технологиялары, ауыл шаруашылығында жасанды интеллект пен цифрлық шешімдерді қолдану, ақылды егіншілік, агроинженерия, тұрақты даму, саланың «жасыл» трансформациясы және азық-түлік қауіпсіздігі. Бағдарламада қазақстандық және шетелдік жетекші ғалымдардың баяндамалары, ғылыми зерттеулердің таныстырылымдары, тақырыптық сессиялар мен кәсіби пікірталастар қарастырылған. Қатысушылар жаңа технологиялар мен жасанды интеллектті ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімділігін арттыруда, аграрлық ғылымды дамытуда және саланың өзекті мәселелерін шешуде пайдалану мүмкіндіктерін талқылады.

«Бұл конференцияның нәтижелілігі баяндамалардың санымен ғана өлшенбеуі тиіс. Оның

басты нәтижесі бірлескен зерттеулер, тәжірибеде сыналған технологиялар, сондай-ақ өндіріс пен қоғамның сұранысына сай шешімдер болуы қажет. Қазақстан осы бағыттағы жұмысқа өзінің ғылыми әлеуетін, алуан түрлі табиғи-климаттық аймақтарын, тәжірибелік алаңдарын және халықаралық ынтымақтастық мүмкіндіктерін ұсынуға дайын. «I-CRAFT – 2026» еліміздің азық-түлік қауіпсіздігін нығайтуға ықпал ететін жаңа консорциумдар құруға және ұзақ мерзімді жобаларды жүзеге асыруға бастау болатынына сенімдімін», – деді конференцияның ашылу рәсімінде ҚР ҰҒА президенті Ақылбек Күрішбаев.

Оның айтуынша, қазіргі аграрлық ғылым су, энергия және өзге де ресурстарды үнемдей отырып, өндіріс көлемін ұлғайтуға және азық-түлік сапасын арттыруға ықпал етуі тиіс. Климатқа төзімді сорттар селекциясы мен тұқым шаруашылығы, тұрақты мал шаруашылығы, су және топырақ ресурстарын ғылыми негізде басқару, ауыл шаруашылығы өнімдерін терең өңдеу өзара сабақтас төрт басым бағыт. Мысалы, Дублин университеттік колледжінің профессоры Да-

Вэнь Сун тағам өнімдерін мұздату кезінде ультрадыбысты қолдану туралы баяндады. Бұл әдіс өнімнің құрылымына зақым келтіруі мүмкін мұз кристалдарының көлемін кішірейтуге көмектеседі. Профессор өнім сапасын бағалау кезінде оның балғын немесе мұздатылған екеніне ғана емес, тұтынушыға жеткенге дейінгі жолына да назар аудару керектігін айтты. Тасымалдау және сақтау барысында өнім сапасы біртіндеп өзгереді. Өнімді жинағаннан немесе өндіргеннен кейін көп ұзамай мұздату бұл өзгерістерді баяулатуы мүмкін. Алайда нәтиже қолданылатын мұздату технологиясына байланысты.

Да-Вэнь Сун баяу мұздату кезінде өнімнің ішінде ірі мұз кристалдары түзілетінін түсіндірді. Олар өнім құрылымын зақымдап, ерігеннен кейінгі сапасына әсер етуі мүмкін. Ультрадыбысты қолдану кристалдардың түзілу үдерісін басқаруға мүмкіндік береді: кристалдар ұсақ болып, өнім құрылымының зақымдануы азаюы мүмкін. Ғалым мұздату жағдайларының әсерін көрсететін бейнетәжірибені де ұсынды.

Бұл баяндаманың практикалық маңызын атап өткен Қазақ Ұлттық аграрлық зерттеу университетінің (KazNARU) Жасыл және тұрақты даму институтының директоры Рафис Абазов: «Біз танысқан ең қызықты бағыттардың бірі – өнімдерді мұздату технологиялары. Олар өнімді ұзақ уақыт сақтауға және оның сапасын сақтап қалуға мүмкіндік береді», – дейді. Оның айтуынша, университеттер зерттеу, білім беру мен тәжірибені біріктіретін алаңға және ғалымдар мен өндірісте еңбек ететін мамандар арасындағы байланыстырушы буынға айналуы керек.

Пенсильвания штаты университетінің профессоры, медицина ғылымдарының докторы Александр Христовтың сөзіне қарағанда, бұрыннан белгілі технологияларды кешенді қолдану жағдайға байланысты сүт өндірісінің көміртек ізін шамамен 10-25 пайызға азайтуы мүмкін. Ол қоршаған ортаға түсетін әсерді азайтумен қатар, өндіріс тиімділігін сақтау маңызды екенін атап өтті. Кез келген шешімді бағалағанда өнім экологиялық тиімділігімен бірге шаруашылықтар үшін қолжетімділігі де ескерілуі қажет.

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Заң газеті»



Мемлекеттік тілдің мәртебесі оның заңда жазылуымен ғана емес, күнделікті өмірде қаншалықты қолданылуымен өлшенеді. Ал оның шынайы қуаты адамға қызмет көрсеткенде, білім мен ғылымда, мемлекеттік басқаруда, ең бастысы – құқық пен сот саласында көрінеді.

ЗАҢ ТІЛІ ТҮСІНІКСІЗ БОЛМАУЫ КЕРЕК

Сот – азамат пен мемлекеттің бетпе-бет келетін орны. Бұл жерде айтылған әрбір сөздің салмағы бар. Бір ғана терминнің дұрыс қолданылуы, бір сөйлемнің нақты құрылуы, бір құжаттың сауатты жазылуы азаматтың өз құқығын дұрыс түсінуіне ықпал етеді. Сондықтан сот жүйесіндегі мемлекеттік тіл мәселесі – жай ғана тіл мәселесі емес, құқықтық мәдениет пен азаматқа деген құрметтің көрсеткіші.

Заң тілі күрделі болуы мүмкін, бірақ ол түсініксіз болмауы тиіс. Қазақ тіліндегі сот актісі – аударма мәтін емес, құқықтық мәзмұны дәл, терминдері орныққан, тілі жатық кәсіби құжат болуы қажет. Заңгердің міндеті – заңды білу ғана емес, оны халыққа түсінікті тілде жеткізе білу.

Бүгінде тілдің дамуына жаңа мүмкіндіктер ашылып отыр. Электрондық сот жүйесі, бейнеконференция, цифрлық құжат айналымы, әлеуметтік желілер және жасанды интеллект – қазақ тілінің қолданылу аясын кеңейтудің жаңа құралдары. Осы мүмкіндіктерді тиімді пайдалана отырып, қазақ тіліндегі сапалы құқықтық контентті көбейту, терминологиялық базаны жетілдіру және азаматтарға арналған құқықтық ақпаратты қарапайым әрі түсінікті тілде ұсыну маңызды.

Алайда мемлекеттік тілді дамыту тек технологияға немесе мемлекеттік мекемелерге жүктелетін міндет емес. Ол әр адамның күнделікті таңдауынан басталады.

Бір сауатты құжат – тілге қосылған үлес. Бір қазақша сот отырысы – тілдің қолданысына қосылған үлес. Бір азаматқа қазақ тілінде сапалы қызмет көрсету – мемлекеттік тілдің беделіне қосылған үлес.

Тіл туралы көп айтуға болады. Бірақ тілдің болашағын сөз емес, қолданыс қалыптастырады.

А.АКАЖАНОВА,
Жарма аудандық сотының
бас маманы-сот отырысының хатшысы
АБАЙ ОБЛЫСЫ



ӘЛЕУМЕТ

ҚЫС ҚАМЫ: ӨҢІРЛЕРДЕ ЖЕМ-ШӨП ҚОРЫ ЖЕТКІЛІКТІ МЕ?

Қыс қыр астында. Қазір еліміздің әр өңірінде мал қыстату науқанына дайындық жүріп, шаруалар жем-шөп қорын толықтыруға кіріскен. Биыл қысқа қажетті азық көлемі жеткілікті ме? Ел бойынша қанша тонна шөп пен жем дайындалды? Оның қазіргі бағасы қандай және шаруалар алдағы қысқа қалай қамданып жатыр?

Елде жем-шөп дайындау науқаны әлі де жалғасып жатыр. ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігінің соңғы деректеріне сәйкес, республика бойынша 38,7 млн тонна мал азығы дайындалған. Бұл жоспарланған көлемнің 93,7 пайызы. Бүгінде 26,4 млн тонна шөп, 2,3 млн тонна пішендеме, 2,3 млн тонна сүрлен, 4,3 млн тонна сабан және 3,4 млн тонна құрама жем дайындалды. Өңірлер арасында мал азығын дайындау көлемі бойынша Түркістан облысы көш бастап тұр. Шөбі шүйгін, малы қоңды: Қостанайда қысқа дайындық қалай жүріп жатыр Мал жайылымы мол өңірдің бірі – теріскейде. Солтүстіктің құнарлы шөбі биыл да бітік шыққан. Мысалы, Қостанайда 1 115,5 мың тонна шөп дайындалды. Бұл жылдық қажеттілікті толық өтейді. Ал облыста шөптің орташа бағасы тоннасына 22 100 теңгені құрайды.

– Биыл негізгі жем-шөп түрлерін дайындау жоспары бекітілді. Оған сәйкес 1 млн 108,6 мың тонна шөп, 229,3 мың тонна пішендеме, 598,6 мың тонна құнарлы жем, 158,5 мың тонна сүрлем және 561,2 мың тонна сабан дайындау көзделген. Қазір жем-шөп дайындау жұмыстары бекітілген кестеге сай жалғасып жатыр. Қалыптасқан қор мен алдағы дайындалатын жемшөп

көлемі қысқы кезеңде мал басын қажетті азықпен толық қамтамасыз етуге жеткілікті,– деп хабарлайды облыстық ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы.

Қостанай облысында 405,2 мың бас ірі қара бар. Оның 213,2 мыңы – сиыр. Сонымен қатар өңірде 186,5 мың жылқы және 468,7 мың қой-ешкі өсіріледі. Осынша малды қысқы азықпен қамту жаз бойы жиналған шөппен жемге байланысты. Мал азығын дайындау жұмысы облыстың 16 ауданы мен 4 қаласында жүріп жатыр. Бірі шабындықтағы шөпті шауып, бірі қыстық қорын түгендеп әлек. Әуликөл ауданында да науқан қызу. Мұнда 49 шаруа қожалығы жемшөп дайындауға кіріскен.

ЕКІ МЫҢ ГЕКТАРДАН МАЛ АЗЫҒЫН ДАЙЫНДАҒАН ШАРУА Әуликөл ауданында «Ермағамбетов» шаруа қожалығының қысқа дайындығы көңіл көншітеді. 200 жылқы мен 500 қойдың қорасы сақадай сай тұр, жем-шөбі де жеткілікті. Себебі, шаруашылық 2 мың гектар алқапта мал азығына қажетті түрлі шөп өсіреді. Оның ішінде еркекшөп те (житняк), жусан да бар. Жиналған өнімнің жартысын шаруашылық өз қажетіне қалдырса, қалғанын сатады.

– Биылғы маусымда малымызға азық ретінде 700 орам шөп жинадық. Сонымен қатар төртбұрыштап тығыздау арқылы 7 мың тең (түк) дайындалды. Ал қалғанын саттық, – дейді Ернұр Сағындықов.

Қожалық иесі Дулат Ермағамбетов ширек ғасырдан бері ауыл шаруашылығы саласында еңбек етіп келеді. Ол егістіктен жиналған шөпті қыстық азық ретінде дайындап, төрт түлігін өсіреді. Қоңды малын сатады. Мемлекеттік қолдаудың арқасында шаруашылыққа қажетті техникасы да түгел. Ал бүгінде әке кәсібін ұлы Ернұр жалғастырып отыр. Шөптің артылғанын шаруашылық жыл сайын сатады. Тіпті, тапсырыс жаз басталмай жатып-ақ түседі екен. Теріскейдің шөбі шүйгін болғандықтан, оны алушылар да алдын ала қамданады. Биыл қожалық 300 келілік бір орам шөпті 5 мың теңгеден саудалаған.

– Бір тең шөптің салмағы – 20 келі. Ол 500 теңгеден сатылды. Жаз соңына қарай бағасы төмендеді. Бір теңі 400-350 теңге болды. Күзге қарай шөп сарғайып, сапасы төмендейді. Соған байланысты бағасы да түседі. Біздің Әуликөл ауданында шөптің сапасы жақсы. Мұны халық та жақсы біледі. Сондықтан біздің шөпке сұраныс жоғары, – дейді ол.

Шабылған шөптің бір бөлігі жақын ауылдарға жеткізіледі. Ал өзге өңірдің адамдары жүк көлігін өздері жалдап, алдыртады. Бір көлікке 750-800 тең немесе 30-35 орам тиеледі. Осылайша бір алқаптан орылған шөп бірнеше елді



мекенге жөнелтіледі. Шөп саудасында алыпсатарлар да бар. Олар шаруалардан өнімді сатып алып, үстіне жеткізу шығынын қосып, қайта сатады екен. Қожалық шабындыққа шілдеде түсіп, жұмысты қыркүйекте аяқтаған. Кеңес заманында егілген бұл шөптер әлі күнге дейін өздігінен көктейді.

Биыл жауын-шашын да жақсы болып, шөп бітік шыққан. Ал қожалық баппен күніне 50-70 гектарды шауып отырған. Шөп шабу жұмысына төрт техника пайдаланылды. Оның екеуі шөп шабады, біреуі шөпті теңдейді және орамаға айналдырады. Тағы бір трактор шөпті жинауға пайдаланылады. Жұмысты екі адам және әкем екеуміз істейміз. Жалпы, шөп шабу науқанында төрт адам, төрт техника жұмыс істейді, – дейді ол.

Көкорай шөпті жинаудан бөлек, оны баптап, дұрыс сақтаудың өзі бір жұмыс. Тамырынан үзілген соң, шөп бір күндей жерде өз бабымен жатады. Күн ашық болса, тез кебеді. Ал жаңбыр жауса, толық құрғауына бірнеше күн қажет. Әбден кепкеннен кейін ғана оны орамдау жұмысы басталады. Жұмыстың басым бөлігін техника атқарады. Ал төртбұрыштап теңдеу кезінде қол күші керек. Трактор рулон жинайтын техникамен шығып, шөпті орамға

престейді. Бір күнде шамамен 120-150 орам дайындауға болады, – дейді Ернұр Сағындықов. Қай өнімде де көлемнен бұрын сапа маңызды. Теріскейдің шөбін алушылар да ең алдымен соған қарайды. Шөптің салмағы тығыз, нәрі мол болуы керек. Қураған, ескі шөп араласқан алқаптар шабылмайды. Өйткені сапалы шөпті жинаудың да өз тәртібі бар.

– Солтүстіктің шөбіне сұраныс жоғары. Себебі, біздің өңірде шөптің сапасы жақсы, түрі де көп. Мал азығына қажет құнарлы шөптер өседі. Торғай жақта, ауа райының ыстықтығына байланысты шөптің шығымы төмен болады. Ал біздің жақта жаз басында жаңбыр жақсы жауып, ылғал жеткілікті болса, шөп бітік өсіп, сапалы мал азығын дайындауға мүмкіндік бар,– дейді Ернұр Сағындықов.

«Қыстың қамын жазда ойла» дейді қазақ. Қытымыр қыстан малды шығынсыз алып шығу үшін шаруалар жемшөпті жаздан қамдайды. Елде қысқы мал азығын дайындау жұмыстары әлі де қызу жүріп жатыр. Шөп қоры жеткілікті, баға да тұрақты. Ендігі міндет тек қар түскенше төрт түлікке жетерліктей азық әзірлеп алу.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»

Баспасөз – 2027

Құрметті оқырман!

«Заң газеті» және «Юридическая газета» газеттеріне және «Заң» журналына жазылу жыл бойы жалғасады. Әр айдың 25-іне дейін жазылсаңыз, басылымдар келесі айдан бастап қолыңызға тиеді. Біздің басылымдарға **«Қазпошта» АҚ** бөлімшелері, **«Қазпресс» ЖШС** дүңгіршектері және Алматы қаласындағы **«Дауыс»** жүйесі арқылы жазылуларыңызға болады.

Жазылу индекстері:

«Заң газеті»

жеке тұлғалар үшін – 65921, заңды тұлғалар үшін – 15921

✉ zanreklama@mail.ru

15. «Ломбард Прогресс» ЖШС кепіл мүлкін сату бойынша сауда-саттық өткізілетінін хабарлайды.
- Сауда-саттық 13.10.2026 жылы сағат 10:30-да Алматы қаласы, Төле би көшесі, 302-үй, 39-кеңсе (3 этаж) мекенжайында өткізіледі. Голландиялық әдіспен кепіл мүлкін сатуға шығарылады:
- 1-лот: Mercedes Benz S63 AMG, маркалы автокөлік, 2014 ж.ш., қозғалтқыш көлемі – 5,5 л, түсі – ақ, бастапқы бағасы – 20 475 667 теңге;
- Аталған мүлік Алматы қаласы, Өтеген Батыр көшесі, 124/2 мекенжайында орналасқан. Сауда-саттыққа қатысу үшін сауда-саттық отетін күнге дейін кемінде бір жұмыс күні өтінім беру және бастапқы құнының 10% мөлшерінде кепілдік жарна енгізу қажет. Өтінімдер дүйсенбіден жұмаға дейін сағат 10:00-ден 18:00-ге дейін қабылданады және сауда-саттық өткізілетін күніне бір күн қалғанда сағат 12:00-де аяқталады. Өтінімдер мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Төле би көшесі, 302-үй, 39-кеңсе (3 этаж).
- Сауда-саттық жеңімпазы сатып алынған автокөлік үшін толық төлемді үш күн ішінде «Ломбард Прогресс» ЖШС қассасына қолма-қол ақша түрінде төлеуі тиіс. Сенім білдірген тұлғаның тұрғылықты мекенжайы: ҚР, Алматы қаласы, Д. Бабатайұлы, 214, анықтама телефоны: +7 708 831 35 22, төлем реквизиттері: ИИК KZ7494806KZT22039190, «Еуразиялық банк» АҚ, БИК EURIKZKA.

ТАРАТУ

2. «Kazmobile.kz» ЖШС (БСН 251240001345) өзінің таратылатынын хабарлайды. Талап-арыздар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, Астана қаласы, 010019, Сарайшық ауданы, Интернациональный тұрғын алабы, Қаражал көшесі, 13/1-үй. Тел. +7 701 533 79 80.

4. «Орал Табиғаты» ЖШС (БСН 120440021566) өзінің ерікті түрде таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, БҚО, Орал қаласы, Аманжолова көшесі, 116-үй, 9-пәтер.

5. «БАЛА КЕМЕНГЕР» ЖШС (БСН 250140012542) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Кредиторлардың талаптары Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде қабылданады. Кредиторлардың талаптарын қабылдау мекенжайы: ҚР, Шымкент қаласы, Ақсауыт көшесі, 144. Байланыс тел. 8705 363 74 13.

7. «Мұнай көлік» ЖШС қызметкерлерінің жергілікті кәсіподақ қоғамдық бірлестігі (БСН 210340030352) өзінің таратылғаны туралы хабарлайды. Шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Атырау оылысы, Исатай ауданы, Өркен ауылы, Қазына көшесі, 96-үй, тел. +77015925977, +77713311209.

10. «ISSA Production Company» ЖШС (БСН 150440005718) өзінің таратылатынын хабарлайды. Талап-арыздар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, 010000, Астана қаласы, Алматы ауданы, Абай даңғылы, 34-үй, 10-пәтер. Тел. 8 701 707 17 69.

13. «Gulbagym» ЖШС (БСН 190240013769) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-арыздар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Қазығұрт ауылдық округі, Қазығұрт ауылы, М.Әуезов көшесі, 59-үй, пошта индексі 160300.

14. «Тиссен Шахтбау» ЖШС (БСН 140740005935) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Алматы қаласы, Төле би көшесі, 101, В блогы, 9-қабат («Төле би» БО). Тел. +7 702 116 6888.

ӘРТҮРЛІ

3. Астана қаласы, А.Кравцов көшесі, 6 мекенжайында орналасқан «Кредит Сервис Ломбард» ЖШС күн сайын жұмыс күндері (дүйсенбі-жұма аралығы) сағат 10.00-де сатып алынбаған кепіл мүлкінің сауда-саттығы өткізілетінін хабарлайды. Анықтамалар үшін тел. +7 702 321 86 86. Лиц 01.21.0009Л.

8. Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы, Нова Ахмерова, «Звёздный» бау-бақша серіктестігі, Звёздный көшесі, 336 мекенжайында орналасқан борышкер – жеке кәсіпкер Аманбай Мархаба Әділбеқызына (ЖСН 751231400744) қатысты азаматтық іс қозғалды. Шығыс Қазақстан облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының судьясы А. А. Ибрагимов 2026 жылы 29 қыркүйекте оңалту рәсімін қолдану туралы сот ұйғарымын шығарды.

11. «Ондулин» ЖШС (БСН 110440023233) жарғылық капиталдың азайтылғаны туралы хабарлайды. Кредиторлардың талаптары хабарландыру жарияланған күннен бастап бір ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Жангелдин көшесі, 31-үй, 1 тұрғын емес үй-жай. Тел. +7 771 762 09 01.

12. «Циньчэн Казахстан Строй» ЖШС (БСН 251140020506) жарғылық капиталының жаңа мөлшері 69 333 000 (алпыс тоғыз миллион үш жүз отыз үш мың) теңгеге дейін азайтылғаны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап бір ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, Алматы қаласы, 050000, Медеу ауданы, Достық даңғылы, 202-үй, 304-кеңсе. Тел. +7 707 766 68 05.

МҰРАГЕРЛІК

9. 08.05.2026 ж. қайтыс болған Ахтаев Ахмед Магомедовичтің артынан мұралық іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі келгендер болса, нотариус Ғ.А.Шардарбековке келулеріңіз керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, №5-ғимарат. Тел. 8 702 233 44 99.

Астана қаласының соттары Астана қалалық сотының отставкадағы судьясы Айман Майкибаеваға анасы **Қосабасва Бақытжамалдың** мезгілсіз қайтыс болуына байланысты қайғысына ортақтасып көңіл айтады. Анаңыздың жаны жәннаттық болсын.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.:
8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Profy Agency kz» ЖК
Тел. 8 707 280 09 12, 8 705 185 75 73, 8 747 280 09 12, 8 701 739 27 83, 8 707 895 21 99
Алматы қаласы, Абылай хан даңғылы, 60, 509-кеңсе, e-mail: zaninfo@mail.ru, www.zaninfo.kz

«Media page kz» ЖК Алматы қаласы, Ақтолықын 45 көшесі, 2-қабат, 3-кабинет. zangazet.kz, WhatsApp +7 708 027 4270

Дүйсенбек ЖК, Алматы қаласы, телефон/WhatsApp +7 708 027 4270
e-mail: infogazet.kz@gmail.com, www.infogazet.kz

«KAİROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек Жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесі, ТЦ Алма,

4-қабат, Көк базар ауданы, тел: 8 777 378 5813, 8 707 705 9222. E-mail: kaldybayeva@mail.ru. Барлық хабарландыру What'sApp арқылы қабылданады.

«Gold Capital» ЖК Астана қаласы, Абай көшесі, 78, 105-кеңсе, Тел. 8(7172) 52-02-11, 8702 839-90-86.

«Реклама» ЖШС, Орал қаласы, Достық-Дружба даңғылы, 182. Тел. 8 (7112) 50-47-34

«Озат-1» ЖШС Ақтөбе қаласы, Алтынсарин көшесі, 14 «А», 4-кабинет. Тел. 87774348344, Ақтау қаласында да қабылдау жүреді.

Аюбаева ЖК, Қарағанды қаласы, Жамбыл көшесі, 11. Тел. 8(7212) 42-00-71

Михеева Ольга Станиславовна ЖК Қостанай қаласы, Шевченко көшесі, 126, 2 -қабат. Email: gazeta2612@mail.ru. Тел. 8(7142) 54-97-06, сот. 8-777-337-36-81, 8-701-350-69-18

Гавриленко И.И. ЖК Қостанай қаласы, әл-

Фараби даңғылы, 119-үй, 407 А кабинет. Тел. / факс 8(7142) 53-63-21

«Регистр» ЖК Көкшетау қаласы, Абай көшесі, 85-үй, 215-кабинет. Тел. 8-701-893-48-85, 8(7162) 25-77-17, 8(747)809-70-74

Калиаскаров Нурлан Нургисинвич ЖК, Петропавл қаласы, К. Сүтүшева көшесі, 58, 30 кабинеті 3-қабат. Тел. : 8(7152) 46-02-57, сот. 8 (771) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59

«С. Тажибаева» ЖК Тараз қаласы, Қойкелді көшесі, 158а, ЦОН аумағы. Тел.: сот 8-7017268772, 87054422939

«Версия-Пресс» ЖШС Павлодар қаласы, Естай көшесі, 40. Тел. : 8(7182) 32-47-67, 32-49-04

Выдай ЖК, Өскемен қаласы, М. Горький көшесі, 60, тел. 8(7232)57-84-14, 8-777-225-65-06

«Фирма Назар-1» (РА «РУТА») ЖШС директор: Кривилова Татьяна Ивановна Шымкент

қаласы, Г. Ильяева көшесі, 47, РВК банк маңы тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp: +7-705-705-31-31. E-mail: nazar. reklama@gmail.com

Г. БАКИРОВА ЖК, Шымкент қаласы, Желтоқсан көшесі, 1-ғимарат, Заң департаменті маңы. Тел.: 87057145877

NOVA ЖК, Шымкент қаласы, Байтұрсынов көшесі,18, 4-қабат, 405-кабинет, тел. 87477260960

Сана ЖК Талдықорған қаласы, Еркін ауылы, Кемерашы көшесі, 59, тел. 87058147221

Регистр ЖК, Көкшетау қаласы, Абай көшесі, 85, 215 кабинет, тел. 87018934885

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС, Орал қаласы, Л.Толстой көшесі, 28, тел. 8(7112) 50-88-05

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қаласы, Естай көшесі, 40, тел. + 7 701 530 34 03; +7 702 210 67 33.

БАЙҚАУҒА!

(Соңы. Басы өткен сандарда)

Өзі сөйлескен әр күдікті мен куәгер сұлбасы қылан беріп, тергеушіден бір ортақ дүниені жасырғандай, мұны мазақ қылғандай дарақылана күле береді. Көз алдында сорайып, кері айналған сағаттың тілі, стақаннан субұрқақша шашыраған судың қап-қара түске боялып кетуі, күйіп кеткен бейнежазба таспасынан шыққан беймәлім үрейлі дыбыстар құйқа-басын шымырлатып, марқұмның үстіндегі ақ жамылғы өршелене тап-тап беріп, айналасында айналсоқтап жүріп алды.

Тергеуші шошып оянды. Жүрегі дүрсілдей соғып, өне бойын тер басып кетіпті. Ас бөлмеден жағымды иіс сезілді. Төсегінен тұрып, жылдам киінді де, жұпар аңқыған жаққа қарай бет алды.

– Құймақ пісіріп жатырмысың? – Абылай теріс қарап тұрған жұбайының бетінен шөп еткізіп сүйіп алды. Кербез келіншегі бұрын сондай сұлу еді, жылдар өтсе де келісті келбеті өңін бермеген. Наздана күлгені бір әсем.

– Иә, қазір шәй қойып қойдым. Ұйқың қанды ма, денсаулықты ойлап, ерте ұйықтауың керек қой. Жұмыс бітпейді, – деп күйеуі беті-қолын жуып келгенше үстелді жайнатып қойды. Екеуі бірге шүйіркелесіп шәй ішті. Сөз арасында Айша Еркеназдың мектепте тәуір бағамен оқып жүргенін, қабырға газетіне әдемі сурет салып, сынып жетекшісінен мақтау қағазын алғанын айтты. Бұл кезде тергеуші шәйді сораптап отырып, терең ойға батып кеткен еді.

– Осы сен-ақ жұмысыңды ойлайсың да отырасың.

– Не дедің? – деді Абылай әйеліне байлайлай қарап.

– Қызыңның жетістігін айтып жатырмын!

– А, иә, құтты болсын! Қызым маған тартқан ғой. Мықты. Медғат пен Қасым нағашыларына тартып кеткен, көңілшектеу ме, қалай? – деп әйеліне сынай қарады.

– Ой, шіркін-ай, ә! Нағашылары жаман деп айтқын келіп тұр ма? – деп Айша жас балаша бұртиып қалды.

– Өзілім ғой. Нағашылар да мықты. Медғат – жақсы программист. Грантпен оқуға түскен Қасым балам да осал емес, – деп Абылай «кінәсін» жуып-шайған болды. Сосын әңгіме ауанын басқа жаққа бұрды:

– Айша, бір істі тергеп жатыр едім. Көмектесе аласың ба?

– Медицинаға байланысты ма? – сәл өкпелеп қалған Айша немкеттілеу жауап қатты.

– Иә, ішімдік ішкен бір адам үйінде кенеттен қайтыс болды. Ол ішкен стаканды зертханаға жібердік. Меніңше, марқұмды біреу улауы мүмкін. Бірақ мәйіттен ешқандай сыртқы улану белгілері табылмады.

– Мұндай жағдай жиі болып тұрады. Адам шектен тыс арақ ішкенде немесе спирті таза емес болса уланып, жүріп кетуі мүмкін. Егер біреу әдейі өлтірмек болса, ол барбитураттар тобына жататын психотроптық заттарды қолдануы мүмкін. Мұндай жағдайда адамның дем алуы қиындап, жүрекке әсер етіп, өліп кетуі мүмкін.

– Солай ма? – деді Абылай күрмеуі қиын жіптің бір ұшығын тапқанына іштей қуанып қалды. – Осы алтын әйелім болмаса, не істер едім!

– Ой, қойшы! Сен де айтады екенсің, – деп күйеуінің мақтауына масайрап қалған Айша кәдімгідей ыңғайсызданып қалды.

– Қой, жұмысыма барайын. Бүгін маңызды күн болайын деп тұр. – деген Абылай әйелінің маңдайынан сүйді де, сыртқа беттеді.

Таң бозынан көпқабатты үйдің айналасы құжынаған халыққа толды. Ер азаматтар алдыңғы қатарға сап түзеді.

Бұл кезде арнайы көлікпен мәйітханадан марқұмның сүйегі әкелінген. Сол жердегі арнайы бөлмеде жуындырылып, кебіңделген мүрде кілемге оралып, зембілге жатқызылды. Шарифат үкіміне сай мәйіттің басын батысқа қаратты. Қалалық мешіт имамы Бердібек тамағын қырнай микрофонмен дауыстап:

– Ағайын, марқұм қандай адам еді?

– Жақсы адам.

– Бұл кісі қандай адам еді?

– Адамгершілігі мол адам еді.

ОЯНІП БАТҒАН

ӘКІМ



– Бұл пендеге ризасыздар ма?

– Ризамыз, – деді жамағат бірауыздан.

– Марқұмның қарызы бар болса айтыңыздар, мына Қайрат бауыры өтейді, – деді имам. Ешкім үндемеді.

– Қане, сап түзейік. Жаназа намазын оқнық, – деді имам. Жұрт жиылып, құлақ қағып, құранға ұйыды. Мәйіт салынған көлік бейітке бет алып, қозғалып кеткенде әйелдер ұлардай шулап, жылап-сықтап қала берді.

Кенесай жақта жаңа қазылған қабірдің борпылдақ топырағын жел суырып, бетке ұрды. Қабірші жігіттер мәйітті оң жағымен жатқызып, жүзін құбылаға қаратты. Жамағатпен бірге марқұмның көршілері – Кәрім ақсақал мен Санжар, досы Жанат та қабірге топырақ салып, соңғы сапарға жөнелтті. Иман құран аяттарын жүректі елжірете оқып, көзге жас алғызды. Қабір азабынан аман болуын, қос періштенің сұрағынан мүдірмей өтуін тіледі.

– Ағайын, бұл дүниеге бәріміз қонақпыз. «Қайғыны бөліссең жеңілдейді» деген, марқұмның отбасы мен туған-туыстарына қабырғамыз қайысып көңіл айтамыз, – деді дін өкілі.

Марқұмның пәтерінде еңсені басқан ауырлық сезілді. Айратты жер қойнауына тапсырғалы екінші күн болса да, үрей сейілмеген. Құлды аруақтың жаны тыншымай, пәтерді шарлап жүрген секілді. Үстел үстінде сәбидің сүт құтысы, отағасы виски ішкен стакан тұр еді.

Полковник Абылай Қайсенов бөлмеге үш көршіні шақырған. Кең ынықты, ақшаң жүзді тергеуші ортаға шығып, үстелге сүйенді. Байсалды жүзінен

салқынқандылық пен тәртіптің нышаны аңғарылған.

– Сіздерді неге шақыртқанымды білесіздер ме? – деді тергеуші көршілерге қырағылықпен көз жүгіртіп. Полковниктің сұңқардай саңқылдаған дауысы бөлме тыныштығын сілкіп жібергендей болды. Студент, мұрағатшы қария мен дәрігер ешнәрсе түсінбегендей сынай танытып, бір-біріне қарады.

– Марқұм Айраттың досы Жанат осы пәтерге кешкі он жарымда келіп, түнгі сағат он екіге таман шығып кеткен. Мұны көше камералары мен такси жүргізушісі растап отыр. Бірге ішкен досында мықты алиби бар. Ол бұл жерге қайтып келмеген. Есік бұзылмаған,

– Ағай, сіз ол кісіні білмейсіз ғой... Біздің пәтеріне кіргенімізді біліп қойса, бағалы заттарымды тонады деп бәле жабады. Полиция келіп тексерсе, мені оқудан шығарып жіберуі мүмкін. Мен сақтық үшін бейнекамераны өшіріп қойдым.

– Жетер! – деді мұрағатшы шал. – Баланы кинама! Бәрін ұйымдастырған – мен. Санжардың еш кінәсі жоқ.

Кәрім қария қолындағы балдағын еденге тіреп, орнынан атып тұрды. Тергеуші миығынан күліп жіберді:

– Сіздің жалған балдақ айнаңыз іске аспады, ақсақал! Мен жас кезімнен күреспен айналыстым, спорт шеберімін. Адамның биоме-

кала ма деп ойладым. Құрбыма қатты жаным ашыды.

– Сол күні Айраттың көзін жойғыңыз келді ме?! Үйге сол үшін кірдіңіз бе?

– Біз оны өліп қалады деп ойламдық. Әсия перзентханаға шұғыл шақыртумен кетіп бара жатқанда «Айрат бүгін удай мас. Есін білмей ұйықтап жатыр. Таң атқанша тұрмайтын шығар. Балам түнде қарны ашып жылап жүре ме, тоңазытқышта тұрған сүтін жылытып бере салшы» деп тапсырып, маған үйдің қосалқы кілтін берді. Мен мас адам жатқан пәтерге жалғыз баруға қорқып, Санжарды ертіп алдым. Сәбиге сүт жылытып беріп, құмыраны үстел үстіне қойып кеттім.

– Сосын ішімдік құйылған стақанға ұйқы шақыратын, жүйкені тыныштандыратын «Диапезамды» құйып жібердіңіз. Мұны ішсе, түске дейін ұйықтайды деп ойладыңыз. Бірақ ол досымен бірге көп мөлшерде ішімдік ішіп қойды. Дәрі спиртке қосылғанда оның жүрегі көтере алмай, кенет тоқтап қалды.

Көршілердің жүзінен өкініш білінді. Бастары салбырап, тағдырға мойынсұнған. Абылайдың ішкі әлемі алай-дүлей, арпалысқа толы еді. Қылмысты апса да, қуана алмады. Тағдыр тәлкегіне түскен бейбақтарды жазалайтын жедеттей сезінді.

Айрат... Ол отбасының ғана емес, айналасына сор болған айуан емес пе? Қазір алдында үлкен таңдау тұрғанын түйсігімен сезінді. Студенттің қолына кісен салса, болашағы құриды, дәрігердің де атына мәңгілік кір жамылып, түрмеге қамалады, ал ақсақал өмірінің соңғы күндерін құсалықпен қапаста өткізеді.

– Барлық айғақ бұл істің абайсызда болған жазатайым оқиға екенін көрсетті. Кісі өліміне қатысты ешқандай қастандық белгісі жоқ. Абайсыздықтың арты орны толмас өкінішке ұласқан, – деді Абылай. Қабағы ашылып, маңдайы жазылып сала берді. Көршілер тергеушінің алғашқы айыптау сөзінен кейін әңгіме ауаны басқа арнаға ойысқанына таң қалып, бір-біріне қарады.

Тергеуші терезе алдына барып, мөлдір әйнектен сыртқа көз тастады. Аулада аяғын апыл-тапыл басқан балдырғандар шаттанып алаңсыз ойнап жүр екен. Олар осы күндердің бақыт екенін де білмейді. Күдіктілер үшін бас бостандығынан асқан қандай бақыт бар? «Заң адам пайдасына жазылады, адам заң үшін тұмайды ғой» деген Әлихан Бөкейхановтың нақыл сөзін есіне алды. Үстел үстіндегі ресми қағазды қолына алып, көз жүгіртті. «Шектен тыс алкаголь пайдалану салдарынан болған интоксикация. Марқұм өз ажалымен өлген». Полковник қалтасынан қаламын алып, анықтаманың астына «Бекітемін. Қалалық ішкі істер басқармасының тергеу бөлімінің бастығы А. Қайсенов» деп қолын қойды.

– Қылмыстық құрамның болмауына байланысты мен бұл істі жабамын. Ломбардшы Айрат шектен тыс ішімдік ішіп өлді. Бірақ сендерге бір айтарым: жетім қалған сәби мен Әсияға өмір бойы қарайласып өтіңдер! Сендердің жазаны өтеулерің осы болсын!» деді полковник терең тыныстап. «Қылмыс ашылды, бірақ әділдік заңнан жоғары тұруы керек» деп ойлаған тергеуші артына бұрылмастан бөлмеден шығып кетті.

Алматының тағы бір арайлы таңы атты. Қайғы ұмытылып, мамыражай қалыпты күн қайтып оралған. Әсия көршілерді күйеуінің қырық күндік асына шақырған. Қонақ бөлмедегі кілем үстінде ойнап жүрген Әлижан әдеттегідей былдырлап, диванға қарай еңбектей жөнелді. Сәлден соң диван артынан бір кездері құлап кеткен әкесінің шаң басқан жейдесін тауып алып, таныс иісті сезіп, сықылықтай күлді. Мұны көрген көршілердің жанарынан жас сорғалап, жүздері мұңға толды.

Асхат ӨМІРБАЕВ

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**
Немірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59.
	Шадиар Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы, Х.Досмұхамедұлы көшесі 68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
8 708 929 9874, zanmedia.kz

E-mail: zanreklama@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет – сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 6218 дана
Апталық таралым 12436 дана

Тапсырыс № 146 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын Zanmedia.kz сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қантарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қатпау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8(727)51-78-27, 8(727) 51-78-31